

100

tius opponantur, ac mutuo se destruant certitudo, & probabilitas. Nec aliud sensit Aristoteles ex adverso citatus in 1. Ethic. c. 3. Si sedulo expendatur illius verba; ait enim (In morali materia factis esse ut verum ostendatur pingui quadam Minerva, & adumbrata figuratiōe, atque de ijs, quæ plerumque eveniunt ratiocinari, & ex ijs similia etiam concludere.) Quibus verbis tantum intendit, ut in materia morum non requirantur probationes per rei evidentiam, seu demonstrationem, sed factis sit verum ostendere per conjecturas probabiles, & arguendo etiam a communiter accidentibus, & a similibus. Quod & nos fatemur. Verum tamen oportet secundum Aristotelem ut his conjecturis, & argumentis probabilibus ostendatur verum, & sic non sufficit ut ostendatur probabile, quod longe dilatat, & contra distinguitur a vero, ut pluribus monstratum est supra in 1. fundamento, n. 60. Quare licet probabilibus tuis ratiocinationibus ostendis opinionem probabilem, non satisfacis menti Aristotelis requirementis, ut ostendas verum, quia loco veri, quod est objectum virtutum intellectualium, & est immutabile, æternum, & infallibile, atque excludens omnem formidinem, ut ex dictis constat, ostendis opinionem probabilem, quæ a ratione virtutis excluditur, & est fallibilis, & cum formidine. Unde perperam ex eo loco deducunt defensores probabilitatum in moralibus ad recte, & prudenter operandum sufficere opinionem probabilem: hoc enim nunquam somniavit Aristoteles, qui potius opinionem exclusit, & contradiiinxit a prudentia, & alijs virtutibus intellectualibus ea ratione, quia in opinione fieri potest, ut mentiamur. Quocirca ex mente ipsius in morali materia uti possumus rationibus, & argumentis probabilibus tanquam medijs, & instrumentis ad ostendendum verum, & tanquam causis generantibus in nobis moralem certitudinem. Sed tamen illud verum offensum, & certitudo ex probabilibus confluens debet esse sine omni formidine partis alterius, cum veritas, & certitudo formidinem non admittant; ideoque non sufficit in sententia Aristotelis iudicium probabile, quod se habet ad verum, & salū, & de cuius ratione intricata est, ut formidinem, & fluctuationem includat. Similiter cum S. Antoninus, & alij ex adverso citati n. 51. dicunt moralem certitudinem confluere ex conjecturis probabilibus grossis, & figurantibus: Hac verba non important, ut in moralibus sufficiat certitudo probabilis, sed tantum, ut in moralibus sufficiat illa certitudo, quæ contingit, id est nascitur, seu generatur ex huiusmodi probabilibus conjecturis, & argumentis. Et eodem modo dum leges, & Canones decidunt questiones, & causas ex argumentis probabilibus, non intendunt, ut sufficiat iudicium probabile ad iudicandum, & decidendum; sed tantum ut ex probabilibus rationibus simul junctis possit iudex ita illuminatus formare iudicium certum, & infallibile de rei veritate; quia nimirum est argumenta huiusmodi seorsim considerata non concludunt omnino, nec sine evidentia, sed tantum probabilia; tamen si simul jungantur, & sint multi ponderis, sunt apta nata generare talem certitudinem, ut virtus apprehensiva cognoscat,

& apprehendat absque ulla trepidatione remota se habere, atque ita causæ sunt probabiles sed effectus ex illis resultans est omnino certus, & infallibilis. Et hoc innuit textus in c. iudicantem, 30. qu. 5. in illis verbis: (ut ibi dicitur ambarum partium illuminata sit plenior.) Itaque si rationes probabiles sint plures, & tanti ponderis, atque momenti, ut illis intellectus sine ulla formidine acquiescat, & iudicet rem ita se habere: hæc est moralis certitudo; quæ sufficit ad recte operandum: Si verò rationes illæ sint quidem plures, & probabiles, sed tamen non adeo firmæ, & efficaces, ut adæquent omnino intellectum, sed tantum persuadeant, adeo ut intellectus eis non assentiat simpliciter, & absolute, sed tantum cum formidine, & fluctuatione, ne pars opposita sit vera: hæc est opinio probabilis, quæ non sufficit ad bonitatem moralem, ut solidis fundamentis, & auctoritatibus majorum nostrorum in superioribus monstratum est. Quare non est bona consequentia, Certitudo moralis confluens, id est nascitur, & generatur in nobis ex probabilibus: Ergo probabilia sunt moraliter certa. Quia in primo casu consideratur illud totum, & aggregatum perfectum, quod resultat, & emergit ex pluribus singularibus imperfectis. In secundo autem casu consideratur ipsa singularia per se imperfecta, & insufficientia. Quo fit, ut si aliqua propositio habeat pro se unam tantum rationem, seu præsumptionem non convincentem, sed solum probabilem, propositio illa non est moraliter certa, quia esset cum formidine partis oppositæ: secus verò si ratio, seu præsumptio illa esset convincens, quia etiam non haberet evidentiam demonstrationis, tamen sufficeret ad generandam moralem certitudinem, ut est textus in c. Asserte, de præsumptionibus ubi proponitur iudicium Salomonis, qui ex præsumptione violenta pronunciavit pro matre, dicens: Date hinc infantem vivam, & non occidat; hæc est enim mater eius. Unde iudicium Salomonis non fuit probabile, sed omnino certum non quidem certitudine mathematica, sed moraliter. Ideoque Jo. Andr. & ceteri Canonistæ post eum sic summant illum textum, videlicet ex violenta præsumptione fertur distinctiva, concordat textus in c. Littera, eod. tit. ibi: ex huiusmodi violenta, & certa suspitione fornicationis potest sententia divortij promulgari. Surgit igitur certitudo moralis ex unica præsumptione violenta, vel ex pluribus rationibus, & argumentis probabilibus simul junctis, quæ tamen seorsim considerata non sunt certa, sed solum probabilia, & cum formidine partis oppositæ. Et hæc est ipsa veritas, nam & in iudicijs plures probationes imperfectæ simul junguntur ad faciendam plenam, & perfectam probationem secundum illud vulgatum, Et quæ non profunt singula, multajuvant. l. 2. §. Etas, & ibi gloss. in ver. Legitimus, ff. De excus. tutor. Instrumenta, ubi etiam gloss. in ver. alij quoque. C. De probat. gloss. in c. Cum causam, in ver. Admunicula, eod. tit. De test. b. Et dux probationes simpliciter etiam diversi generis similiter junguntur ad faciendam unam plenam probationem, ut notat Bart. in Admonendi, num. 48. vers. Veritas est, quod dux simpliciter faciunt unam plenam, 105 ff. De iurjurando. Unde unus testis, qui

101

102

103

104

105 ff.

quæ sit semiplenam, & confessio facta absente parte, quæ facit aliam semiplenam, simul junctæ plene probant. Casus est in c. Cum dilectus, de success. ab intest. & notat. Bart. ibi supra. Item unus testis, & fama publica eo casu, quo faceret semiplenam, ut in c. 1. de appellat. & notatur in l. 3. §. Usque quoque principis, ff. De test. b. & per Bart. loc. cit. Et idem patet in fama, & scriptura privata recognita per comparationem, quæ tanquam singula non faciunt nisi semiplenam, & tamen conjuncta faciunt unam plenam, ut per Alex. cons. 103. Insuper eo, num. 5. vers. Tertio presuppono, lib. 7. & in alijs pluribus exemplis, quæ cumulat Antonius Gabriel commun. conclus. 1. per tot. Plena enim probatio conficitur ex diversis probationibus imperfectis, cum tendunt ad eundem finem: nam junguntur scripturæ plures, testes, fama, confessio, & alia ad minicula ad unum perfectum, ut notat Bald. cons. 377. Punctus talis, n. 2. vers. Prædicta consultationi, lib. 3. Sed & ex pluribus præsumptionibus tendentibus ad idem confluunt plena probatio, l. Excipiuntur, ff. Ad sillan. cum concordantibus, ut per Ludovic. Roman. cons. 7. Vssis necessarijs, n. 3. & Cravet. cons. 158. n. 11. Quinimo plena probatio resultat etiam ex pluribus adminiculis quando unum alteri adminiculis. Socin. cons. 58. col. 6. lib. 1. Et quod ex pluribus vehementibus adminiculis iudex redatur certus, ita ut possit causam decidere. Est textus in d. c. Cum dilectus, de success. ab intest. Nam ut formaliter ait Bald. in d. c. Cum causam, n. 1. & 2. de probat. Iudex inquirit veritatis debet cuncta rimari, nec adstringere animum suum ad unam speciem probationis, quia una species coadjuvat alteram, & confirmat, ut l. 3. §. ff. De test. b. Sicut in corpore humano ex membris multis sibi invicem coherentibus fit perfectum corpus, ut l. Rerum mixtura, ff. De usufruct. & in melodijs ex multis consonantijs constat harmonia. Unde in probationibus surgit certitudo ex diversis conjecturis, quia edunt ad eandem conclusionem finalem, & habent causas, & similitudines, & consonantias contextas, & invicem colligatas. Qui sententiam, C. De pen. in illis verbis; conspirantes, concordantes, que in unum rei finem tendunt. Quamobrem licet in iudicijs plures probationes semiplenæ, & imperfectæ præsumptiones, & admnicula distinctim considerata, & tanquam singula plenam probationem non faciunt, neque ex illis iudex informat cum certitudine animum suum, sed dubius remanet; nam, ut ait Bald. in l. In bona fidei, n. 15. C. de reb. cred. dubius est qui applicat animum suum ad semiplenam probationem: & tamen ex illis simul junctis confluunt plena probatio, & certitudo judicialis sufficiens ad causam sine ulla trepidatione decidendam juxta textum in d. c. Cum dilectus. Ita & in moralibus plures conjecturæ, & argumenta probabilia, quamvis per se singula non generent in nobis assensum omnino certum, sed solum cum formidine contrarij: tamen ex omnibus simul junctis confluunt certitudo moralis, quæ licet non sit demonstrativa, nihilominus excedit limites probabilitatis, & est extra omnem formidinem: Et hoc sensu verissima est propositio, quod in moralibus sufficit certitudo

106

107

108

Prosp. Fagn. in 1. Decretal.

ex probabilibus, id est certitudo illa, quæ resultat, generatur, & in esse producitur ex pluribus conjecturis imperfectis, & argumentis probabilibus, quæ per se sola, & tanquam singula non sunt moraliter certa, nec sufficiunt ad honestè operandum. Atque hanc sententiam ex recentioribus amplectitur Antonius Merenda in suo opere de consilio, ubi innumeris ferè Sacra Scripturæ locis juxta Sanctorum Patrum interpretationem accurato studio impugnat, & proflus damnat usum probabilitatum eo modo, quo admittitur à modernis, & concordant Carena de offic. sancti, inquis. par. 2. tit. 5. §. 4. & Julius Mercorius in tractatu post scripta nostra impresso de probabilitate opinionum par. 1. ubi facili, & clara methodo eruditè, ac strenuè pro eadem sententia pugnat.

109 Superest nunc, ut respondeamus ad argumenta contraria, pro quorum solutione primum omnium advertere oportet duobus modis posse contingere, ut ex opinionibus oppositis aliquis iudicet unam tantum esse probabilem. Primo, scilicet cum examinatis accuratè motibus utriusque partis, agnoscat rationes suasibiles, & auctoritates moventes stare pro illa tantum opinione, quæ affirmat actum esse licitum, contrariam vero esse rationibus, & auctoritatibus destitutam. Et hoc primo casu admittimus licet opinionem illam sequi quamvis opposita sit tutior. Ratio est tum quia opinio illa proprie non debet dici probabilis, sed magis opinio vera, de qua loquitur Philosophus in 2. de anima, text. 152. Non enim potest esse cum formidine, ne pars opposita vera sit, cum intellectus cognoscat oppositam esse destitutam rationibus, & auctoritatibus; & ideo illi non convenit distinctio opinionis, quæ est acceptio unius partis cum formidine alterius, ut per D. Bonaventuram in 3. sent. dist. 24. qu. 24. vers. Item opinio, ante n. 33. Tum quia cum in moralibus non requiratur certitudo evidens, seu mathematica, imò vitiosum sit illam quærere, teste Philosopho in 1. Ethic. c. 3. & plenius dictum est sup. n. 50. & 51. Is, qui determinat se ad unum sine ulla formidine contrarij, utique moralem habet certitudinem requiritam ad rectè operandum, ut per D. Thom. in 3. sent. dist. 23. qu. 2. art. 2. qu. 3. Tum quia alioquin nihil agere possemus, & Deus requireret à nobis impossibilia: etenim omnino impossibile est omnino esse demonstrationem, ut legitur in 4. Metaph. c. 2. post princ. Tum quia cum ex duabus opinionibus de eodem oporteat unam esse veram, alteram falsam, ut per D. Thomam quodlib. 8. ar. 13. Is, qui iudicat unam partem esse salam, eo quod non habeat pro se ulla rationes suasibiles, vel auctoritates aliquis momenti: in necessarium consequentiam iudicat esse veram illius contradictoriam. Tum denique quia si licitum est sequi opinionem probabiliozem, cuius opposita est probabilis, ut patebit infra in 3. quæst. principalis, multo fortius licitum est sequi probabilem, cuius opposita est improbabilis: nam respectu improbabilis opinio probabilis dici potest probabilior. Clem. unie. §. fin. vers. Opinionem secundam, de Sum. Trinit. & sic Carol. s. Capellanus, vers. Sed posterior sententia, de fergs. cum concordantibus, de quibus infra numero 270.

110

F 3 vers.

vers. Decimum nonum fundamentum. Et hoc primo casu qui sequitur opinionem specificantem actionem pro licito, non est imprudens, nec exponit se discrimini, neque ex contrarietate opinionum in aliquam dubitationem adducitur, sed est certus moraliter, & sine omni formidine. Unde non intrant doctrina S. Thomae, Scoti, & aliorum, quos superius citavimus pro opinione negativa, nec vendicant sibi locum rationes in ea ponderata. Et quamvis opinio opposita sit tutior, tamen non tenetur aliquis eam sequi quando est falsa, seu improbabilis, imò si eam sequeretur, esset ridiculus tanquam vir medici judicij, & trepidans, ubi non est timor. Unde idem S. Antonius in 1. part. tit. 3. c. 10. curans scrupulosos, ait non obligare ita Dei, & Ecclesie praecepta, ut eorum observantia quis fiat ridiculosus, saltem apud discretos, & bonos: Et S. Ambrosius in psalm. 118. (Non sit ergo inquit) irrationabilis timor, nec est sapientia sine timore Dei, ita timor sine sapientia esse non debet. Huc etiam spectat illud Ecclesiast. 7. Noli esse iustus multum. Et in terminis hujus primi casus non repeti quamquam contradicentem ex antiquis aut modernis scriptoribus. Secundo modo potest una tantum opinio judicari probabilis, quando intellectus se extendit ad unam partem dumtaxat propter rationes, quas habet suasibiles, vel auctoritates moventes, nec convertit se ad partem oppositam, discutendo, & examinando illius motiva, sed dicit, Sufficit mihi, ut opinio, quam sequor, probabilis sit ad hoc ut recte, ac prudenter agam, vel saltem, ut errorem declinem: de opposita nihil curo, nec volo indagare an illa etiam sit probabilis, vel probabilior. Et hic quidem assumit probabiliter pro fine, & regula suarum operationum, quod minime licet. Et in hoc secundo casu procedit quæstio superius discussa, & conclusiones in ea firmata. Quibus ita constitutis, non obstant contraria.

III Ad primum namque respondetur negando assumptum, imò enim qui in actibus humanis ad mores pertinentibus eligit quod probabile est, imprudenter agit, quia tenetur pro regula suorum actuum eligere verum, quod est objectum prudentie, & tamen eligit probabile, quod se habet ad verum, & falsum. Item tenetur eligere quod est perpetuum verum, & stabile: & nihilominus eligit opinionem probabilem, quæ hodie videtur vera, & aliquando poterit detegi falsa. Item ut prudenter agat tenetur judicare de re secundum quod est, & tamen judicat secundum quod putatur esse probabiliter & secundum apparentiam. Item debet esse certus saltem moraliter de rectitudine suæ operationis, quam tamen certitudinem non habet iudicium probabilis, sed fluctuat, & vacillat cum trepidatione, & scrupulo. Item debet uti principio infallibili; & utitur opinioni probabilis, quam mentiri, & fallere sæpe contingit, & falli. Item ex prudentia tenetur eligere certum, & dimittere incertum; & tamen eligit iudicium probabile, quod est obnoxium formidini, & ideo est timidum, & incertum. Item tenetur agere cum virtute: & sequitur opinionem, quæ a ratione virtutis excluditur. Item utitur iudicio probabilis, seu opinativo, quod tanquam incertum, & indifferens

ad verum, & falsum non potest esse objectum prudentie. Item tenetur eligere bonum, & rectum; & tamen eligit probabile, quod se habet indifferenter ad rectum, & obliquum. Item ne sit imprudens tenetur cavere periculum: & nihilominus eligendo quod probabile est, exponit se discrimini: prout hæc omnia, & alia plura his similia patent per viginti sex fundamenta superius allata. Igitur hæc propositio, qui in actibus humanis eligit quod probabile est, non agit temere, sed prudenter, est omnino falsa. Et ad jura civilia, & canonica, quæ decidunt causas, & quæstiones ex argumentis probabilibus, responsum est supra in ultimo fundamento, n. 100. vers. Et eodem modo damus leges, & canones.

Ad secundum respondetur negando minorem, quia iudicium probabile morale certitudinem non habet, ut plene probatum est supra in 6. & 7. fundamentis, & in 20. cum quatuor sequentibus. Ad id verò quod subiungitur in moralibus sufficere certitudinem ex probabilibus, latissime responsum est supra in ultimo fundamento, n. 98. usque ad n. 111. ubi evidenter ostenditur æquivocatio, quæ irrepsit in intelligentia hujus propositionis, & n. 100. explicatur locus Aristotelis in 1. Ethic. c. 3. Discrimen igitur est inter iudicium certum moraliter, & opinionem; quia iudicium certum moraliter nullam formidinem habet de falso. Unde si errat, hoc est omnino per accidens, & præter intentionem. At opinans ratione formidinis, quam habet, quod res possit aliter se habere, quam apparet, aliquo modo prævidet errorem, qui etiam si raro accidat, non potest dici per accidens, & præter intentionem venire. Ita Julius Mercator post scripta nostra visus in Tractatu de probabilitate opinionum par. 1. art. 1. 4. vers. Verum.

Ad tertium respondetur negando minorem. Nam qui opinatur probabiliter unam partem contradictionis, ad illam se non determinat simpliciter, & absolute prout requiritur ad hoc, ut ejus operatio sit recta, sed solum illi assentitur cum formidine, & fluctuatione quæ morale certitudinem tollit, ut in superioribus probatum est, & præsertim in 7. & 20. fundamentis.

Ad quartum respondetur negando antecedens, imò enim etiam in his, quæ ad mores non spectant, incaute, & imprudenter agit qui pro regula suorum actuum utitur iudicio probabilis, quod sæpe fallit, & fallitur. Deinde respondetur negando consequentiam, quia ab alijs actibus humanis non recte inferitur ad actus morales, in quibus vertitur periculum salutis æternæ. Ad hoc bonus textus in d. c. 8. glosa 1. st. 2. de homic. ibi: (pro eo, quod in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timeatur.)

Ad quintum, & sextum respondetur negando esse supra humanam facultatem habere morale certitudinem de omnibus eligibilibus. Primum enim hoc est contra Divinam scripturam, quæ Ecclesi. 1. requirit, ut ante omnia opera verbum verax præcedat nos, & ante omnes actus consilium stabile, ut fusiè explicatum est supra in 1. fundamentis n. 60. Quare si Deus non requirit à nobis impossibilia, ut dicitur in argumento contrario, & tamen requirit, ut ante omnia opera ad veritatem perveniamus, consequens est ut ad veritatem pervenire in actibus humanis nequaquam

quam sit impossibile, seu supra humanam facultatem. Atque ita argumentum adversariorum in oppositum retorquetur. Deinde hoc est contra Cyprianum in sermone de Baptismo, ubi ait: (Neque lex tua scripta à lege naturali in aliquo discrepat, sed reprobatio mali, & electio boni sic anime rationali infixæ sunt divinitus, ut de hoc nemo rectè causeretur, quia nulli ad harum rerum prosecutionem deest scientia, sive potentia; quia & quod agendum est, scimus, & quod scimus facere possumus.) Hæc Cyprianus.

Præterea hoc est contra Scholasticos primæ Classis, quos supra retulimus in 14. & in sequ. fundamentis, qui uno ore affirmant, veritatem in omnibus querendam esse, ac certum esse tenendum ad hoc, ut actus nostri sint recti, & habeant bonitatem moralem. Quibus addimus D. Thomam in opus. 7. 3. de Vsuris post princ. ubi sic ait: (Quoniam verò in dubijs, quorum veritas agnita salutaris est, & incognita periculum ingerit humanæ salutis, admodum utile est veritatem investigare: & temporibus nostris audivimus multas controversias inter Doctores, non solum in naturalibus, verum etiam in moralibus, in quibus periculum est diversa sentire, & opinari, & præcipue in illa parte Justitiæ, quæ commutativa dicitur à Philosophis.) Hæc ibi. Rursus hoc est contra Philosophorum traditiones; ut quid enim distinguunt Prudentiam esse habitum cum ratione vera circa bona humana actuum, & illius objectum esse verum si esset supra vires humanas verum attingere? Quippe ad veritatem nati homines, & ut plurimum veritatem consequuntur, ut inquit Arist. lib. 1. Rhetoricor. cap. 1. Faciat ergo unusquisque quod in se est, ut verum assequatur, id est, utatur ratione, per quam potest comprehendere verum, & invocet adiutorium Dei prout hæc verba exponit Alex. de Ales in 2. par. Sum. qu. 29. num. 8. §. 1. Demum imaginariam hanc impossibilitatem assequendi veritatem funditus evertunt aurea verba Sancti Thomæ in princ. opus. 7. 3. de Vsuris, quæ sic habent. (Omnis homo naturæ non degenerans veritatem amat, & eam scire super omnia desiderat, quam si quis concupiscit vero corde, & eam quaerit in simplicitate cordis, ipsa seipsam manifestabit: Et Deus, qui hoc promittit, verax est, & eam præbet diligentibus se, sicut scriptum est cap. 6. Præoccupat eos, qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat. Eccles. 1. Fils concupiscens sapientiam, accedit ad illam, & Dominus præbet illam tibi. Invoco ipsam, ne me errare permittat in periculum anime meæ, & in laqueum aliorum, sed illuminare dignetur oculos caliginosos ipso suo lumine, sine quo nemo valet ad lumen veritatis usquequoque pertingere. Amen.) Hæc tenus verba S. Thomæ. Confundantur ergo, & erubescant sequaces probabilitatum, qui allerunt esse supra facultatem humanam habere certitudinem de eligibilibus, & ad veritatem pervenire, & ideo Deum ad hoc non obligare, ne requiratur à nobis impossibilia. Imò enim ex prædictis convincitur id non modo esse possibile, sed etiam facile, ut plurimum contingens, & secundum naturam. Et hic junge quæ dicitur supra in 3. quæst. in responsione ad 6. argumentum num. 394. & sequ. Neque obstat quod prudentia sit de non necessarijs, & versu-

tur circa objectum contingens aliter se habere, & circa particularia, quæ non sunt scibilia. Quoniam, ut inquit S. Thomas in 2. 2. quæst. 47. art. 5. ad 3. Agibilia sunt materia prudentie, secundum quod sunt objectum rationis, scilicet sub ratione veri. Præterea est agibilia sunt contingentia, tamen, ut inquit Schola Salmanticaensis superius relata in 19. fundamento, num. 85. Virtus intellectus practici in eo sita est, ut res, seu actiones ex se contingentes, formæ infallibili, per quam intellectus practicus in eas influit, adæquetur. Habet igitur prudentia aliquod iudicium certum & infallibile, quod etiam in objecta fallibilia infallibiliter tendat. Atque ita objectum prudentie esse certum, tenent communiter Doctores, & in specie Cajetanus in 2. 2. q. 47. art. 3. Medina in 1. 2. q. 19. art. 6. Azor. in 1. moral. par. 1. lib. 3. cap. 25. q. 2. post Alexandrum de Ales in Sum. par. 1. q. 16.

II7 Ad septimum respondetur distinguendo antecedens. Nam aut querimus de Lectoribus, & Magistris, qui habent onus docendi in scholis: & tales si pro regula eorum doctrinæ speculative allumerent, & docerent opiniones probabiles, quæ se habent ad verum, & falsum, & multoties falluntur, & fallunt, vix possent a deceptionis periculo excusari ex his, quæ scripsit S. Bonaventura superat. in 16. fundamento. Aut queritur de alijs, qui onus docendi non habent: Et hic nihil mirum si possint amplecti quasunque opiniones probabiles, quia in speculativis, ubi de nullis præjudicio agitur, licitum est eligere opiniones ne dum probabiles, sed etiam falsas; ut est text. in c. in quibus, 22. q. 2. & scripti plenius in c. Firmiter, ad num. 53. sup. de Sum. Trinit. & fide Cathol. Quæ distinctio in effectu est S. Thomæ in quodlib. 3. art. 10. Deinde respondetur à speculative non posse inferri ad moralia, in quibus agitur de peccati periculo, ut dictum est sup. in respons. ad 4. argum.

Ad octavum patet responsio ex dictis sup. in responsione ad 5. & 6. vers. Neque obstat quod prudentia.

II8 Ad nonum respondetur negando majorem, quia ex præcepto Sacrorum Canonum tenetur eligere partem tutiorem non solum is, qui dubius est, ut in iuribus in contrarium allegatis, sed etiam is, qui habet formidinem ex credulitate levi, ut sunt textus clari in c. per tuam, 11. 2. de Simon. & in c. Inquisitioni, de sentent. excomm. ponderando illos, ut dixi supra in 24. fundamentis num. 95. & 96. Ratio est, quia etiam sic formidans & fluctuans exponit se discrimini, ut ibi dixi vers. Et ratio decisiva est, & constat ex dictis in 6. & 7. fundamentis: & in hoc casu etiam loquitur S. Thomas quodlib. 8. art. 13. ut plene ostensum est in fundamento 25. num. 77.

II9 Ad ultimum respondetur doctrinam hanc de libera electione opinionis probabilis esse novam in Ecclesia, & nostro sculo introductam, ut sup. diximus num. 23. Nam veteres Scholastici oppositum docuerunt tradentes Theoricæ, quæ usui probabilitatum omnino adversantur, ut constat ex dictis sup. in 14. fundamento cum pluribus sequentibus. Quocirca non possumus doctrinam recentiorum Theologorum approbare, quin redarguamus & improbemus doctrinam Antiquorum Sapientium consuetudine Ecclesie per-

II6 argumentum num. 394. & sequ. Neque obstat quod prudentia sit de non necessarijs, & versu-

tot secula roboratam, qui contrarias regulas tradiderunt. Consultus autem est a Modernis recedere, & Veteribus numero pluribus adherere secundum illud Job 12. 12. 13. In antiquis est sapientia, & fuisse patebit infra nu. 349. Atque ita regula, quod a pluribus quaritur sapientibus, facilius invenitur, & aliter in argumento contrario adducte in oppositum retorquentur. Et ex his expedita sit hac prima questio.

121 Venio nunc ad secundam quaestionem principalem, videlicet: An ex duabus opinionibus oppositis aequè probabilibus, vel quasi, liberum sit cuiuslibet sequi utramque vel alteram, quam maluerit.

122 Pro sententia affirmativa, quam sequuntur recentiores Theologi supracitati per discursum à nu. 25. & praesertim nu. 30. & 31. supponendum est non implicare duas contradictorias opiniones esse probabiles; nam probabilem esse nihil est aliud, quam veram apparere ex aliquo fundamento non levi. Potest autem utraque contradictoria per diversa motiva, sive media cognoscendi apparere vera, & sic à potentia rationabili iudicari probabilis. Et quamvis Valquez in 1. 2. qu. 19. art. 6. disp. 62. c. 3. nu. 10. & Azor. in his. moral. tom. 1. lib. 2. c. 16. qu. 2. & 3. & c. 17. qu. 7. dicant non posse eundem intellectum per propria, & intrinseca rei principia, id est per causas rei, aut effectus illius, aut absurdum, & impossibilia inde deducenda, iudicare utramque opinionem probabilem, quia id esset intellectum duobus contradictorijs assentiri, sed bene posse per extrinseca principia, id est Doctorum auctoritatem iudicare contrariam opinionem esse probabilem: tamen eos refellit Sanchez in Deo. lib. 1. c. 9. num. 12. ubi asserit etiam ex principijs intrinsecis posse intellectum utramque partem contradictionis opinari, seu illi assentiri, quia non repugnat ex eisdem principijs diversimode intellectus, seu applicatis contrarias opiniones oriri.

Et positio hoc fundamento probatur hæc sententia ex omnibus argumentis superius adductis in precedenti quaestione pro parte affirmativa à nu. 45. usque ad nu. 59. Nam unumquodque illorum, videlicet qui eligit probabile, prudenter agit, non exponit se discrimini, habet certitudinem in moralibus requisitam ad honestè operandum, & reliqua omnia vendicant sibi locum, etiam si utraque opinio sit aequè probabilis; si quidem qui eligit alteram, vel utramque, adhuc eligit quod probabile est. Non enim una definit esse probabilis ex eo, quod contraria similiter probabilis sit, cum non implicet utramque partem contradictionis esse probabilem, ut dictum est sup. proximè in supposito.

123 Verum his non obstantibus, contrarium videtur tenendum, videlicet ex duabus opinionibus oppositis aequè probabilibus, vel quasi, nequaquam esse liberum sequi alterutram, & longè minus utramque. Probatur autem hæc sententia 26. fundamentis superius adductis in 1. 9. pro parte negativa à nu. 59. usque ad n. 111. cum enim singula probent non esse licitum sequi opinionem specificantem actum pro licito, quòd illa sola agnoscitur esse probabilis, eo quod intellectus non reflectat ad contrariam, nec consideret, an pro illa extant rationes, vel autho-

ritates moventes: à fortiori probant non esse licitum sequi opinionem probabilem, quando opposita agnoscitur esse aequè probabilis. Unde supposita veritate conclusionis firmate in 1. qu. hæc 2. questio est de indubitabili.

Sed nihilominus quatenus etiam ejus veritas revocaretur in dubium, adhuc tamen ex illa non liceret inferre ad casum præsentem. Ratio diversitatis est, quia cum una tantum opinio iudicatur esse probabilis juxta terminos quaestionis præcedentis, intellectus non est proprie dubius, sed illi assentitur licet opinative, & cum formidine partis alterius. At verò cum utraque opinio est probabilis juxta terminos hujus quaestionis, intellectus propter æquilibrium rationum manet suspensus, & dubius, ac neutri assentitur, ut mox probabitur latissime à nu. 125. usque ad num. 171.

124 Primum igitur, & principale fundamentum pro hac sententia constituitur in tribus conclusionibus infrascriptis.

Prima Conclusio est: Qui iudicat duas opiniones oppositas esse aequaliter probabiles, vel quævis aequaliter, non est certus moraliter de illarum veritate, sed dubius.

Secunda Conclusio: Qui dubius est, in morali materia, in qua veritatis salutis periculum, tenetur ex præcepto sequi opinionem tutiorem.

Tertia Conclusio: Si minimè appareat quænam opinio sit tutior, tenetur sequi regulas à Jure præscriptas. Hæc tres conclusiones, in quibus consistit vis tota præsentis disputationis, sunt singillatim probanda.

125 Prima Conclusio, id est, qui iudicat duas opiniones oppositas esse aequaliter probabiles, vel quasi aequaliter, non est moraliter certus, sed dubius.

126 Probatur primo, quia ut idem intellectus simul opinetur duas opiniones contrarias aequè probabiles, non tantum moraliter, sed etiam naturaliter, & physice est impossibile. Quod sic ostenditur, nam opinari nihil aliud est, quam ex probabilibus conjecturis credere, seu iudicare rem veram esse, illicque assentiri, non quidem cum omnimoda certitudine, sed cum formidine partis oppositæ, id est formidando, ne pars opposita vera sit. Quod satis clarè adnotavit Bald. in l. Cum in antiquioribus, in 3. qu. num. 6. C. De jur. delibet. dicens: Opinio est quando quis ex probabilibus conjecturis credit id, quod est verum, licet certitudinariè non noverit, & docuit S. Bernardus lib. 5. de consideratione cap. 2. ibi: (Ceterum opinio certi nihil habens, verum per versimilia quaerit potius, quam apprehendit.) Et apertius ibi: (Opinio est quasi pro vero habere aliquid, quod falsum esse nescias. Unde in effectu opinio aliud non est, quam iudicium probabile de veritate alicujus rei. Et probatur in 6. Ego sola, 9. dist. ponderando illa verba)

(Non ideo verum putem, quia ipsi sententia, sed quia mihi per probabiles rationes quodà vero non abhorreat, persuadere poterunt.) Nam verbum, *putem*, designat iudicium, quod fit de propositionibus scripturarum, & sequentia verba: *per probabiles rationes, persuadere poterunt*, denotant hoc iudicium non esse scientificum: sed opinativum, & probabile, cum nitatur rationibus probabilibus, quæ non

128

con-

convincant omnino, sed persuadent dumtaxat. Demum verum illud, *verum*, nec non verba, quod à vero non abhorreat, demonstrant tale iudicium esse de veritate rei, quia intellectus credit quod est verum, seu putat esse verum, quamvis certò non noverit; sicut enim propositio necessaria generat assensum necessarium de veritate illius, ita probabilis propositio generat assensum probabilem de ejusdem veritate. Idque non obicere innuit Arist. in 2. de anima, tex. 153. cum ait: (Opinari non in nobis est, necesse enim falsum, aut verum dicere.) Quæ ratio inepta esset, nisi iudicium opinativum penderet à veritate

129 objecti. Atque hinc notabiliter deducitur, ut aliud sit propositionem iudicare probabilem, & aliud eam opinari, seu iudicare probabiliter esse veram. Inter hæc enim quatuor sunt differentia, ad quas oportet diligenter advertere, quia illarum confusio multos traxit in errorem: Prima differentia est, quia cum iudicamus propositionem esse probabilem, hoc iudicium non cadit super illius veritate, sed super probabilitate; non enim iudicamus eam esse veram, sed tantum esse probabilem. Ac contra, cum propositionem opinamur, iudicium nostrum est de illius veritate, quamquam cum formidine partis oppositæ, quia opinando quis credit quod verum est, seu putat esse verum, quamvis, ut cum Baldo loquar, certitudinariè non noverit. Secunda differentia est, quia propositionem iudicare probabilem, non est illi præbere assensum opinativum, seu probabiliter ei assentiri tanquam veræ, cum hoc iudicium ut prædixi, non sit de veritate propositionis, sed tantum de illius probabilitate: ideoque multas opiniones probabiles iudicamus, & tamen eas non sequimur, ut docet experientia, & patet in exemplo P. Suarez, de quo supra n. 39. Sed è converso, propositionem opinari, seu iudicare probabiliter veram esse, utique est illi assensum præbere, licet non cum omnimoda certitudine, cum opinio sit assensum pro una parte contradictionis cum formidine alterius, ut distinctum Philosophi. Tertia differentia, quia cum iudicamus propositionem probabilem esse, huiusmodi iudicium est evidens, & scientificum, non opinativum: certò enim cognoscimus rationes illius esse insubiles, & non convincentes; illud non opinamur esse probabile, sed scimus; neque enim opinari simul idem, & icere contingit, ut dicitur in 1. Postter. cap. 26. Idque fatentur vel ipsi defensores probabilium, ut apud Sanchez in Deo. lib. 1. c. 9. n. 18. in fine, dum asserunt, ad hoc ut liceat sequi opinionem probabilem, necessarium requiri, ut opinio certum sit eam probabilem esse; & alioquin si sufficeret iudicium opinativum de probabilitate illius, daretur opinio opinionis, & probabilitas probabilitatis, & fieret processus in infinitum. Contra verò, cum propositionem opinamur, seu veram esse credimus, eique assentimur cum formidine partis alterius, certum est hoc iudicium non esse scientificum, quia opinio contradiiungitur à scientia, & alijs virtutibus intellectuales, ut in 6. Ethic. c. 3. in princ. & in 1. Postter. c. 26. & huius probatum est sup. n. 69. & 71. & 87. Quarta demum differentia contingens ex prædictis, est, quia cum unam partem iudicamus esse probabilem,

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

possimus similiter probabilem iudicare illius contradictoria. Ratio est, quia cum hoc iudicium non sit de veritate propositionis, sed de illius probabilitate, ut dictum est in prima differentia, & probabilitas aequè convenire possit utrique parti contradictionis: consequens est, ut nihil repugnet quominus intellectus iudicare possit duas contradictorias simul esse probabiles: quamquam enim impossibile sit ut idem intellectus se determinet ad contradictoria, putans aliqua esse verum, & falsum, licitum & illicitum: tamen hæc due propositiones: Probabile est hoc esse verum, vel licitum; & Probabile est hoc esse falsum, vel illicitum, non sunt contradictoria, quia utrumque simul potest esse probabile, cum probabilitas, ut prædixi, aequè conveniat vero, & falso: ac proinde non implicat, quin intellectus possit utramque partem contradictionis simul iudicare probabilem: idque admittunt Auctores utriusque sententiæ. At è converso cum opinamur unam partem contradictionis, eique assentimur opinative, & probabiliter, minimè possimus illius contradictoriam simul opinari, & in praxi sequi, quia cum iudicium opinativum cadat super veritate propositionis, ut diximus in prima differentia, licet est impossibile ut due contradictoriae sint vere, ita impossibile est ut illas simul opinemur, seu veras esse iudicemus, etiam probabiliter, & cum formidine: idque clarè docuit Aristoteles in 4. Metaph. c. 1. circa med. ubi sic ait: (Impossibile namque est quempiam idem putare esse, & non esse.) Loquitur ergo ibi Philosophus de iudicio opinativo, & cum formidine, ponderando illud verbum, *putare*; nam quod opinamur, putamus: quod putamus, incertum est, inquit Donatus apud Joannem Calvinum verb. *Opinari*. Igitur secundum Aristotelem non est possibile ut idem intellectus simul opinetur, seu iudicet cum formidine utramque partem contradictionis esse veram. Et prope finem, idem docuit aperitissime his præcisius verbis: (Impossibile est simul eundem idem arbitrari esse, & non esse: siquidem eundem haberet opiniones contrarias, qui de ea re haberetur mendax.) Patet ergo evidenter in sententia Aristotelis esse impossibile, ut quis simul habeat duas contrarias opiniones, & opinetur, seu iudicet etiam cum formidine duo contradictoria esse vera. Præterea impossibile est ut iudicemus live cum formidine, sive sine formidine aliquid esse, quod certò scimus non sic esse, ut patet in 4. Metaph. cap. 6. sed certò scimus utramque contradictoriam non esse veram, ut in eod. cap. 6. Ergo live cum formidine, sive non, utramque veram iudicare non possimus, & consequenter si cum formidine iudicamus unam determinatè veram, necesse est ut cum formidine iudicemus alteram determinatè falsam. Quod ad id verum est, ut nec per diversa media possimus utrique simul assentiri. Ratio est, quia utraque per diversa media vera esse non potest: nam ut ratio inatur Gregor. Ariminen. quest. 2. prolog. in princ. (Propositiones contradictoriae non possunt unquam verificari, etiam respectu duarum causarum, quia alioquin tu, & ego possemus facere ut duo contradictoria essent vera, quod nec Deus facere potest cum toto mundo.) Unde sicut utraque etiam per diversa media

vera

vera esse non potest, ita neque per diversa media utraque credi potest, quia id, quod non potest esse, neque potest verum judicari, ut in 4. Metaph. d. c. 6.

134 Ideoque Durandus in prolog. quest. 1. num. 2. ait: (Ultimate contradictoria simul esse vera, non potest esse in mente hominis, etiam si voce profertur.) & Angelus in cons. 87. incipien. hic punctum, circa fin. (Nec legislator (inquit) nec Deus ipse potest actum repugnantem in esse producere,) cujus dictum sequitur Decius in l. ubi repugnantia, ff. De regul. jur. Atque ita non potest intellectum physice & naturaliter loquendo, utramque partem contradictionis opinari, neque ex principiis intrinsicis rationum, neque ex principiis extrinsecis autoritatum. Tradiderunt idem Gregorius de Arimino in prolog. artic. 1. quest. 2. & Durandus loco citato, qui ad hoc citat etiam Aristotelem, & S. Thomam, & in hoc equivocant Vasquez in 1. 2. quest. 19. artic. 6. disp. 62. c. 3. num. 10. & ex illo Azor. Instit. moral. lib. 2. cap. 16. quest. 2. & 3. & c. 17. quest. 7. qui scripserunt, duos contrarios probabiles assensus circa eandem propositionem moralem haberi a nobis posse, alterum scilicet ex principiis intrinsicis rationum, alterum vero ex principiis extrinsecis autoritatum. Et Sanchez in Desal. lib. 1. c. 9. num. 12. qui confutavit Vasquez amplius affirmavit etiam per intrinsicca principia posse intellectum utramque partem contradictionis opinari, & utrique assentiri, quia non repugnat ex eisdem principiis diversimode intellectus, seu applicatis contrarias opiniones oriri. In hoc, inquam, equivocarent, quia pro eodem acceperunt posse intellectum præbere opinativum assensum utrique parti contradictionis, & posse utramque partem contradictionis judicare probabilem, cum tamen hæc duo multum differant, ut in superioribus monstratum est. Nam primum intellectus nullo modo potest, etiam naturaliter & physice, potest autem secundum, quia ut prædiximus, præbere assensum opinativum uni parti contradictionis, seu unam partem opinari, est judicare illam esse veram, licet cum formidine partis alterius nam assensum opinativum est iudicium probabile dictans rem ita esse. Non potest autem quis simul judicare rem probabiliter esse, & probabiliter non esse, sed cum unam partem judicat probabiliter esse veram, necesse est ut ejus contradictoriam judicet probabiliter esse falsam: Quia sicut dicit contradictoria veræ simul esse non possunt, ita nec potest intellectus judicare five per assensum probabilem, live per assensum necessarium illas veras esse; sed si uni assentitur tanquam veræ, oportet ut alteri assentiat tanquam falsæ. At vero judicare propositionem probabilem, non est præbere illi assensum opinativum, quia hoc iudicium non est de veritate propositionis, sed de illius probabilitate; quæ tamen confundunt Vasquez, & Sanchez, non constituentes inter hæc duo aliquam differentiam, ad quod si advertissent, in prænominatam equivocationem non incidissent. Unde jure optimo illorum errorem redarguit, & late confutat Andr. Blancus ex eadem Societate Jesu, sub nomine Candidi Philalethi, in libello, seu tractatu de opinionum praxi, q. 3. per totam, & præci-

pue pag. 48. vers. Dicendum, & qu. 5. pag. 77. vers. Adverte primò, & pag. 82. vers. Confirmatur, & vers. Secundò, & in 3. Corollario, pag. 171. vers. Nam quoad illud. Cui libello præter ipsum Andream subscriperunt, ejusque doctrinam probantur alij octo non obsecrati nominis Sacre Theologie Professores, & Magistri, ut patet in princ. libelli: & ante eum id ipsum advertit Castro Palao par. 1. disp. 2. s. 2. nu. 4. ubi impugnando Sanchez, ait: (Neque ab intrinsicis, neque ab extrinsecis motivis procedere possunt in eodem intellectu duo assensus probabiles contrarij, quia intellectus non habet libertatem, & propolita veritate objecti, nisi ut assentiat parti, quam veram existimat, qualis est una tantum pars, & hæc sola probabilior. Et Sanchez equivocavit, dum fecit transitum a probabili objecto ad probabile iudicium, nam stat quidem de objecto contrario, seu in contrarium movente formari posse iudicium, quod tale objectum sit ex utraque parte probabile: sed hoc est iudicium evidens de probabilitate honestatis, quod est insufficientis ad honestè agendum, & non est illud iudicium probabile de veritate honestatis, quod tanquam necessarium ad honestè agendum requiritur ab omnibus; quod cum haberi non possit, nisi de una parte contradictionis, manifestè est non dum invenisse Sanchez quomodo utrumque possit quis opinari, & in praxi sequi.) Hæc ille. & concordant Layman lib. 1. Theol. moral. tr. 1. cap. 5. Bresser lib. 3. de conscientia, & novissimè Julius Mercorus in tract. de probabilitate opinionum, par. 2. a. 1. ubi pluribus ostendit repugnare rationi, ut idem intellectus simul possit assentiri assensui opinativo utrique parti contradictionis. Et pro hac sententia allegat etiam D. Cardinalem de Lugo disput. 10. de fide, sect. 1. num. 14. affirmantem (equivocationem pati qui confundit hæc duo, credere conclusionem illam esse probabilem, & credere probabiliter illam, quæ sunt valde diversa; nam qui tenent aliquam propositionem probabilem, concedunt simul contrariam esse probabilem, non tamen credunt veram etiam assensu probabili, alioquin haberent assensus duos probabiles de objectis contradictorijs.)

137 Hæc ibi. Nec admittenda est consideratio Vasquez, quod licet intellectus speculativus opinetur ex intrinsicis principiis unam opinionem esse veram, tamen intellectus practicus hic & nunc potest assentiri opinioni oppositæ, & in praxi illam sequi ex principio extrinsecò, eò quod probati Authores eam sequantur. Quoniam, ut inquit S. Thomas in 1. par. quæst. 79. ar. 11. (intellectus practicus, & speculativus non sunt diversa potentia, quia, ut dicitur in 3. de Anima. Intellectus speculativus per extensionem fit practicus: Una autem potentia non mutatur in aliam, & infra. Secundum autem hoc differunt intellectus speculativus, & practicus: nam intellectus speculativus est, qui quod apprehendit, non ordinat ad opus; sed ad solam veritatis considerationem: Practicus vero intellectus dicitur, qui hoc, quod apprehendit, ordinat ad opus: & hoc est, quod dicit Philosophus, ubi supra, quod speculativus differt a practico fine, unde a fine denominatur uterque, hic quidem speculativus, ille vero practicus.) Hæc tenet verba D. Thomæ. Cum ergo intellectus speculativus ex sola veritatis

tatis consideratione secundum propria & intrinsicca rei principia apprehendit unam opinionem probabiliter esse veram, non potest intellectus practicus simul apprehendere probabiliter esse veram illius contradictoriam, eamque ad opus ordinare ex principio extrinsecò, eò quod eam sequantur probati Authores, ut putat Vasquez; Tum quia hoc modo eadem potentia intellectus speculativus, & practicus apprehenderet, & opinaretur duo contradictoria esse simul vera, quod nec Deus etiam per diversa media facere potest, ut inquit Durandus, & Gregorius de Arimino supracitati nu. 133. Tum quia intellectus practicus hoc modo non ordinaret ad opus opinionem, quam intellectus speculativus apprehendit probabiliter esse veram, sed potius illam destrueret opinando, & ad praxim ordinando illius contradictoriam; nec isto modo practicus intellectus esset extensio intellectus speculativi, sed magis esset illius destructio, & una potentia in aliam transiret, contra doctrinam Aristotelis, & S. Thomæ.

138 Fateor quidem intellectum posse successivis temporibus nunc adherere uni opinioni, & paulò post, relicta illa, adherere oppositæ, c. Certa, 12 q. 1. c. Beatus, 2. q. 2. & habetur 35. q. 9. per tot. c. 1. de sequenti. possit. & fruct. c. Non debet, de consang. & affinis. & tradit Anchar. cons. 210. Inter contraria, n. 1. quia propter diversa phantasmata quotidie generantur in nobis opiniones diverse secundum Philof. 3. de Anima, cujus autoritate se excusat Quincilianus Mandosius, quod a priori sententia desiverit, in reg. 32. de impetr. benef. vac. per obit. fam. Card. quæst. 21. num. 5. Quinimò ut Socinus ait cons. 150. nu. 1. l. b. 1. Variabilis est opinio speculativa, & ideo quasi impossibile est Doctorem non esse sibi contrarium aliquando. Verum, ut simul & semel idem intellectus opinetur, & in praxi sequatur duos contrarias opiniones quæque probabiles, non tantum moraliter, sed etiam naturaliter & physice est impossibile, ut ex prædictis constat; & consequenter in æqualitate contrariarum opinionum intellectus est in pendenti, & manet suspensus ac dubius, l. Duo judices, junctâ glof. 1. ff. De re ludic. l. In ambiguo ff. De reb. dub. l. fin. C. De condit. indeb. glof. 1. & Bal. 1. m. l. De statu, ff. De testam. Bart. in l. Admonendi, n. 20 ff. De iur. jur. S. Thom. in 3. sent. disp. 17. qu. 1. art. 4. Durand ibidem, q. 2. ad 2. S. Antonin. in 1. p. tit. 3. c. 10. §. 9. Sotus in 4. disp. 27. q. 1. art. 4. Navar. in c. Si quis autem, nu. 12. de panit. disp. 7.

139 Probatur secundò hæc prima conclusio, quia secundum Philosophum opinari non est liberum: necesse est enim, ut potentia rationalis moveatur ab objecto, unde si motiva intellectum moventia persuadent aliquid esse verum, non potest intellectus existimare, seu opinari illud esse falsum, neque e converso: & cum ex duabus opinionibus oppositis oporteat unam esse veram, alteram falsam, ut inquit S. Thomas quoad lib. 8. art. 13. naturaliter impossibile est, ut intellectus simul opinetur utramque, ut evidenter monstratum est in præcedenti argumento. Et similiter impossibile est, ut opinetur eam alteram, quam majuerit, quia cum rationes utrinque sint æqualis ponderis, intellectus instatitæz habentis ab utraque parte pondera æ-

qualia, ita in pendenti, ut dicta l. Duo judices ibi: utramque in pendenti esse ff. De re judic. nec potest flecti & inclinari magis in unam partem quam in alteram, quia non habet sufficientia motiva ad judicandum probabiliter veram magis hanc, quam illam, quod est opinari. Unde oportet intellectum quiete esse, quod evidenter monstrabitur infra in 14. argumento prima conclusionis an. 154. Hoc polito. Si quis, reluctantè rationabili potentia, adhuc vellet opinari, & sequi utramque opinionem quæque probabilem, aut earum alteram: hic tanè proditor esset perfidiae sui intellectus, nec putaret sic componendo se verum dicere, ideoque non opinaretur, sed fingeret, quia non moveretur ab objecto, sed a voluntate, ut patet exemplo flateræ existentis in æquilibrio, quæ si paulisper a manu moveretur, jam non liberaret æquâ lance, nec verum diceret, sed magis fingeret. Quippe tam in flateræ, quam in intellectu pondera sunt independentèr a libertate. Nam imaginari quidem possumus, ut volumus, non autem opinari, quia imaginari est fingere pro libro voluntatis, & componere ad ipsius imperium: sed opinari est non pro arbitrio fingere, sed examinare, & sequi rationum momenta, a quibus intellectus determinatur ad hoc, vel illud opinandum, ita ut non sit in voluntatis arbitrio. Idque aperte docuit Aristoteles 2. de Anima, tex. 153. nam secundum eum (Non est eadem imaginatio, & opinio: Hæc enim passio in nobis est cum volumus; licet utinamque cum libet fingere quidquid volumus, sicut qui in memoratis versantur, & simulacra faciunt: opinari autem non in nobis est, necesse enim est ut fallam, aut verum dicere.) Hæc ibi. Porro intellectus in intelligendo est velut pictor, qui efformat rerum imagines: Et quidem interdum est pictor fingendo ad libitum, secundum illud Horatii:

140 Pictoribus, atque poetis
Quilibet audenti semper fuit æqua potestas.
& tunc neque verum, neque falsum dicit, sed fingit, ut libet: ideoque nec dicitur falsa imago Chimeræ, seu Hippocentauri: interdum vero est pictor imitando, puta hominis, vel leonis imaginem exprimitendo; & tunc dicitur semper verum, vel falsum exemplar, secundum quod conformatur, vel non conformatur prototypo, & in hoc secundo casu non est liber, sed omnino sequi debet prototypum; quod si non sequatur, sed ad libitum voluntatis pingat, jam non imitatur, nec exprimit verum, sed fingit. Nam exemplatum quatenus discrepat ab originali, est adulterium, & falsum, ut in Athen. de Tabell. n. §. Illud quoque, junctâ glof. in ver. Adulterium, & notant Bald. cons. 405. Punctum quæstionis, circa fin. vers. hoc ubi apparet. lib. 4. & cons. 307. Proposuit quid, in fin. lib. 5. Angelus cons. 347. Pater stipulatus, num. 1. Ergo similiter cum motiva ad judicandum utrinque sunt æqualia, si intellectus non vult fingere, sed verum dicere, & iudicium suum objecto conformare, tunc necessarius dubitat.

142 Probatur tertio eadem conclusio auctoritate Aristotelis 1. Topic. c. 9. in princ. ubi sic dicitur: (Sunt autem problemata, & de quibus contrarii sunt syllogismi; dubitationem enim habent verum

uerum sic se habeant, an non, eod quod de utriusque sunt rationes inuicibilis.) Hæc ibi. Ecce igitur textus clarus a defensoribus probabilitatum, quod sciam, adhuc non ponderatus, in quo propofitio dicitur dubitationem habere, cum pro utraque parte sunt rationes probabiles, seu quod idem est, fuasibiles. Nec obstat si Authores contraria sententia dicant hunc locum Aristotelis non procedere quando intellectus præbet assensum opinativum propositioni problematicæ, & ex probabilibus rationibus se determinat ad utramque partem, vel ad alteram, quam maluerit, quali tunc, quamvis propofitio sit in se dubia, tamen intellectus in illius apprehensione & intelligentia non sit dubius, sed moraliter certus. Id, inquam, non obstat, tum quia naturaliter est impossibile, ut intellectus præbeat assensum opinativum duabus propositionibus contradictorijs, vel earum alteri, quando rationes utrinque sunt partes, ut evidentior monstratur esse in duobus argumentis precedentibus. Tum quia cum propofitio præbet æquilibrium rationum sit in se dubia secundum Theoricam Aristotelis, oportet & intellectum in illius intelligentia esse dubium. Ratio est evidens, quia cum intellectus non habeat libertatem opinandi ut liber, sed cogatur obiecto se conformare, ut ex Philosopho ostensum est in precedenti argumento, & docet S. Thomas in 1. sent. dist. 4. art. 3. ad 1. utique propofitio in se dubia minime potest assentiri, nec eam judicare probabiliter veram esse, quod est opinari, sed violenter cogitur eam judicare, sicut in se est; alioquin judicaret esse quod non est, nec opinaretur, sed fingeret. Si igitur vult obiecto se conformare, & non fingere, necesse est ut dubitet, quia in re dubia non potest esse moraliter certus. Et hoc est quod Canones attestantur, in re dubia sententiam certam ferri non posse, c. *Habuisse*, 33. dist. 6. *Grave*, 11. *quæst.* 3. *glos. in c. Ad audientiam*, in verb. *In dubijs*, de *homic.* & in c. *Licet*, in *casu*, in verb. *vt possideto*, de *probac.*

143 cum in illius intelligentia esse dubium. Ratio est evidens, quia cum intellectus non habeat libertatem opinandi ut liber, sed cogatur obiecto se conformare, ut ex Philosopho ostensum est in precedenti argumento, & docet S. Thomas in 1. sent. dist. 4. art. 3. ad 1. utique propofitio in se dubia minime potest assentiri, nec eam judicare probabiliter veram esse, quod est opinari, sed violenter cogitur eam judicare, sicut in se est; alioquin judicaret esse quod non est, nec opinaretur, sed fingeret. Si igitur vult obiecto se conformare, & non fingere, necesse est ut dubitet, quia in re dubia non potest esse moraliter certus. Et hoc est quod Canones attestantur, in re dubia sententiam certam ferri non posse, c. *Habuisse*, 33. dist. 6. *Grave*, 11. *quæst.* 3. *glos. in c. Ad audientiam*, in verb. *In dubijs*, de *homic.* & in c. *Licet*, in *casu*, in verb. *vt possideto*, de *probac.*

144 Vel die melius. Problemata dubitationem non habent intrinsecè, & secundum rei veritatem, sed secundum apprehensionem, & intelligentiam humanam, c. *Intelligentia*, de verb. signif. Unde cum dicimus res esse dubias, ut in titulo ff. *De reb. dub.* hoc non ideo dicimus, quod verè & intrinsecè ita sit, sed improprie loquimur, & secundum nostrum modum intelligendi: nam veritas cuiusque rei in se est certa & infallibilis; sed intellectus humanus est dubius, quia propter ejus imbecillitatem non intuetur rem sicut in se est, & ideo contraria ratiocinatur, & dubitat: & hoc est quod ait Philosophus loco citato, dum dicitur: sunt autem problemata, de quibus contrarij sunt syllogismi, id est, de quibus intellectus contrarios format syllogismos: nam syllogizare, & ratiocinari est operatio intellectus humani. Quo fit, ut in Deo, cum nihil est absconditum, sed omnia sunt plana & aperta, c. *Deus omnipotens* 21. qui 1. c. *Narrat*, de *audiop.* non sint problemata, neque probabilia, neque syllogismi, quia intellectus divinus cognoscit per intellectum simpliciter quidditatis, non autem componendo, & ratiocinando, ut docet sanctus Thomas in 1. parte, *quæst.* 85. *art.* 5. & sicut legitur in c. *140 nobis*, 11. 2. de *sentent. excomm.* Judicium Dei

semper innuitur veritati, quæ nunquam fallit, nec fallitur: Judicium verò Ecclesie non nunquam opinionem sequitur, quam fallere sæpe contingit, & falli. Et patet ex eadem c. *Lator*, & in c. *Consanguinei*, de *re judic.* & in c. *Fraternitatu*, de *frigid.* & *males.* & in c. *Si quis non vido*, 24. *quæst.* 3. Dum ergo Aristoteles dixit, problemata dubitationem habere propter rationes utrinque fuasibiles, nihil aliud sentit, quam intellectum in apprehensione & intelligentia problematum esse dubium propter rationes, quas cognoscit esse ex utraque parte probabiles, & de quibus contrarios format syllogismos. Quare ibi est textus inevitabilis, quod is, qui iudicat duas opiniones oppositas, esse æqualiter probabiles, non est moraliter certus, sed dubius. Idemque disertis verbis docuit S. Thomas de *1. errat. quæst.* 14. *art.* 1. ait enim: (Intellectus nositer respectu partium contradictionis se habet diversimode: quando enim non magis inclinat in unam, quam in aliam, vel propter defectum momentum sicut in problematibus, de quibus rationes non habemus, vel propter apertam æqualitatem earum, quæ movent ad utramque partem; & ita est dubitatio dispositio, quæ fluctuat inter duas partes contradictionis.) Hæc S. Doctor. Sed & Sylvester in *Sum. in verb. Dubium*, in *prim.* inquit: (Primo dubitat de aliquo, vel circa aliquod, quando habet rationes ad utramque partem æqualiter, aut quali æqualiter moventes, ita quod non inclinat ad hoc magis, quam ad illud notabiliter.) & *Card. Paleotus de sacra. Confessor. consulta. par. 4. quæst.* 4. postquam declaravit quid sit scientia, suspicio, & scrupulus, in *vers. Et tamen*, sic ait: (Aliquando rationes utrinque æquales sese offerunt, ita ut animus non magis in unam, quam in alteram inclinet partem: & tunc oritur proprie dubitatio.) & *infra*: (Potest dubitari ex ipsismet rationibus oriri, quæ utrinque probabiles occurrunt; per sepe enim accidit, ut patrem vim habeat videantur, distractumque animus in deliberando, utrum hanc, an illam partem amplecti debeat.)

145 Vel die melius. Problemata dubitationem non habent intrinsecè, & secundum rei veritatem, sed secundum apprehensionem, & intelligentiam humanam, c. *Intelligentia*, de verb. signif. Unde cum dicimus res esse dubias, ut in titulo ff. *De reb. dub.* hoc non ideo dicimus, quod verè & intrinsecè ita sit, sed improprie loquimur, & secundum nostrum modum intelligendi: nam veritas cuiusque rei in se est certa & infallibilis; sed intellectus humanus est dubius, quia propter ejus imbecillitatem non intuetur rem sicut in se est, & ideo contraria ratiocinatur, & dubitat: & hoc est quod ait Philosophus loco citato, dum dicitur: sunt autem problemata, de quibus contrarij sunt syllogismi, id est, de quibus intellectus contrarios format syllogismos: nam syllogizare, & ratiocinari est operatio intellectus humani. Quo fit, ut in Deo, cum nihil est absconditum, sed omnia sunt plana & aperta, c. *Deus omnipotens* 21. qui 1. c. *Narrat*, de *audiop.* non sint problemata, neque probabilia, neque syllogismi, quia intellectus divinus cognoscit per intellectum simpliciter quidditatis, non autem componendo, & ratiocinando, ut docet sanctus Thomas in 1. parte, *quæst.* 85. *art.* 5. & sicut legitur in c. *140 nobis*, 11. 2. de *sentent. excomm.* Judicium Dei

146 nobis, 11. 2. de *sentent. excomm.* Judicium Dei

de *sent. excomm.* inducendo illud, ut patebit infra in *secundo fundamento* principali pro hac sententia.

Probatur octavo in c. *Illud* de *cler. excomm. ministr.* & in c. *Per venerabilem*, s. *Rationibus*, qui *sil. sunt legit.* nec non in c. *Veniens*, de *Presbyt. non baptizant.* quos Canones idem expendimus infra in 3. 4. & 5. *fundamento.*

Probatur nono in c. *Littera*, de *restitut. spoliat.* ubi Papa quamvis habeat omnia jura in *scrinio pectoris*, c. 1. *hoc titulo*, lib. 6. & l. *Omnium*, c. *De Testam.* tamen ubi videt opiniones Doctorum probabiles, reputat illam materiam dubiam, nec libenter illis detrahit. Atque ita illum textum ad hoc allegat Petrus Episcopus Brixien. in *Reper. in ver. Opinio.*

Probatur decimo, quia ut ex Aristotele ducit Bald. in *l. De statu*, nu. 1. ff. *De testam.* Dubitatio est æqualitas contrariarum ratiocinationum: nam ut ait Sylvester in *verb. Opinio*, num. 1. dubitatio non habet rationem probabilem ad alteram partem tantam, sed ad utramque æqualiter, vel quali, & secundum D. Thomam in 3. *sent. dist.* 17. *quæst.* 1. *art.* 4. signat motum rationis super utraque parte contradictionis cum formidine determinandi alterum. Sed qui iudicat æque probabiles esse opiniones inter se oppositas, æqualiter ratiocinatur contraria, cum pro utraque parte forment argumenta, & syllogismos, secundum Philosophum supracitatum 1. *Topic. c. 9. in prim.* vel certe utrinque habet rationes æquales cum formidine se determinandi ad alterum secundum S. Thomam: ergo dubitationem habet.

150 Probatur undecimo, quia dubium est cum intellectus inter duas partes constitutus, quarum altera assentiat, altera negat, remanet suspensus, & neutri assentitur, quia non habet sufficientia motiva per una parte magis, quam pro altera, quæ inclinet & moveat ad assensum, c. *In canonibus*, *vers. Si autem*, 19. *distin.* l. *In ambiguo*, ff. *De reb. dub.* & notat *glos. in Rubrica* ff. *De iur. & fact. ignoran.* & Bart. in *l. Admonendi*, num. 19. & 20. ff. *De iur. iur.* Ideoque, ut inquit Aristoteles 3. *Metaph. cap. 1.* quatenus dubitat, eatenus simile quiddam ligatis patitur; utroque enim modo impossibile est ad ulteriora procedere. ubi Sanctus Thomas: (Dubitatio inquit) de aliqua re hoc modo se habet ad mentem, sicut vinculum corporale ad corpus, & eundem effectum demonstrat in quantum enim aliquis dubitat, in tantum patitur aliquid simile his, qui sunt strictè ligati; sicut enim ille, qui habet pedes ligatos, non potest in anteriora procedere secundum viam corporalem: ita ille, qui dubitat, quasi habens mentem ligatam, non potest ad interiora procedere secundum viam speculationis.) Hæc B. Thomas. Sed inter duas opiniones oppositas æque probabiles intellectus non habet sufficientiam moti 2. cur magis fluctuat ad unam, quam ad alteram propter æquilibrium. Ergo dubitat, & simile quiddam ligatis patitur.

151 Probatur duodecimo, quia, ex communi Theologorum sententia, in actibus humanis ad hoc, ut quis honeste operetur, necesse est, ut habeat certitudinem saltem moralem de honestate operationis, c. *Si quis postit*, & c. *Si quis autem*, *Prosp. Fagn. in 1. Decretal.*

in *fin. de penit. distin.* 7. & constat ex dictis supra in precedenti questione in 6. *fundamento*, num. 70. & num. 98. Talis autem certitudo haberi non potest de utraque contradictoria, in qua ex una parte affirmatur honestas operationis, ex altera negatur, quando utraque est æque probabilis, quia de neutra potest haberi, & intellectus fluctuat inter utramque, ut inquit Boetius *de cis.* 1. 1. num. 28. Ergo remanet conscientia æquilibris, ut loquitur Joannes Gerson apud Gabriel. *distin.* 15. *quæst.* 8. *art.* 2. *dub.* 2. vel ut Sylvester loquitur in *verb. Dubium*, & in *ver. Opinio*, tunc sumus in dubio probabili, prout hoc distinguitur à dubio scrupuloso. Ad hoc bonus text. in c. *Inquisitioni*, *vers. in secundo autem casu*, de *sent. excomm.*

Probatur decimotertio, quia ubi est contrarietas opinionum, non potest quis utrinque assentiri, cum impossibile sit, ut de se determinet ad opposita etiam probabiliter, & cum formidine, ut sæpius repetitum est, & probatur in 4. *Metaph. c. 6.* & in *l. In ambiguo*, ff. *De reb. dub.* in *l. Inter me*, & *re ff. De exceptat. iudicata.* in *l. Pomponius*, s. *Si ubi*, in *fin. de Procurato.* & in *l. 1.* & ibi *glos. ult. c. De iur. iur.* Unde cum non possit esse certus, & determinatus ad pugnantia, necessario loquitur, ut sit dubius, *si quisque*, c. *De except.* & hoc est quod voluit Bald. in *verb. C. De probac.* dum dicit, dubitationem nihil aliud esse, quam passionem animi cum præcisa ignorantia extremorum. Verè enim qui agnoscit motiva ab utraque parte esse æqualiter moventia, agitatur inter duo extrema, & præcisè ignorat utrumque, cum nemo possit intelligere contradictoria esse simul vera, secundum Aristin 4. *Metaph. c. 1.* circa *med.* & *prope fin.* & d. *cap. 6.* Facit textus in *l. Vbi repugnantia*, & ibi *Decius* num. 4. ff. *De regul. iur.*

152 Probatur decimoquarto hæc prima conclusio, quia in paritate contrariorum motuum oportet quiescere, sicut oque corpus in vacuo nunquam movebitur, ut dicitur 4. *Physicor.* quoniam non est cur magis determinetur ad hanc partem spatij, quam ad alteram: & corpus si esset ex æquo grave, & leve, neque ascenderet, neque descenderet, siquidem non esset potior ratio cur determinaretur ad ascensum, quam ad descensum. Et ob eandem rationem si bruto essentienti proponerentur duo pabula in æquali distantia, ita ut omnia essent paria, bruto ad nullum pabulum moveretur, & fame periret. Quod clare docuit Aristotel. assignans rationem quietis terræ in medio *lib. 2. de celo*, *text. 93.* in hæc verba: (Quemadmodum de capilla est sermo valide quidem, sed similiter undique extenso, quod non distumpetur: & de essentientie ac sitientie vehementer quidem, similiter autem, & ab essentientis, & potulentis æqualiter distante: etenim hunc quiescere necessarium est.) Hæc ibi. Quod evidenti etiam experientia comprobatur est, ut dicitur in *Almo Buridani*. Et Bartholomæus Medina in 1. 2. *quæst.* 13. *art.* 3. in solutione primi, testatur se novisse hominem quemdam dementem, qui propofitis duobus pomis in æquali distantia, cruciabat ut comederet, & non poterat nisi ab alio applicaretur potius ad unum, quam ad aliud. Ergo similiter necessarium est intellectum quiescere, ubi rationes

utrinque sunt æquales, cum non sit potior ratio quare flectatur in unam, quam in aliam partem: intellectus enim ita movetur ab objecto veri, sicut appetitus sensitivus bruti ab objecto delectabili. S. Thomas in 1.2. quæst. 13, art. 2, in corp. & ad 2. Et quemadmodum brutum non agit libere, sed naturaliter, cum sit determinatum ad unam particularem secundum ordinem naturæ, ut ibi dicitur: similiter & intellectus, quoniam patitur ab intelligibili, ut sensus a sensibili, ut patet in 3. de Anima, text. 3. Unde sicut sensum factum in actu per speciem sensibilem necesse est sentire, ita & intellectum factum in actu per speciem intelligibilem necesse est intelligere, ut inquit S. Thomas contra Gentiles lib. 1. c. 46. in 2. notab. Et quamvis voluntas propositis duobus bonis per intellectum possit unum eligere, & alterum refutare, cum habeat libertatem contrarietatis, lib. 1. de Libertate, ff. De stat. homin. & docet S. Thomas in 1. part. qu. 83, art. 1. tamen secus est in intellectu, quia non agit liberè, sed cogitur ab intelligibili, licet voluntas non cogatur ab appetibili, ut idem docuit in 1. sent. dist. 48. art. 3, ad 1. ait enim: Defectus intellectus non est in potestate nostra, sicut defectus voluntatis, quia intellectus violenter cogitur quandoque rationibus, ut in 5. Metaph. non autem voluntas. Quamobrem sicut brutum cum objectum delectabile utrinque est æquale, necessario quiescit ut dictum est, ita & intellectum præ dubio quiescere oportet, cum objectum veri ex utraque parte est æquale: nam dubitatio ligat rationem, nec posse procedere, ut habetur in 3. Metaph. text. 1. & tradit idem S. Thomas in 3. sent. dist. 17, quæst. 5, art. 4. Quod enim in appetitu est prosecutio & fuga, in intellectu est affirmatio, vel negatio, ut docet Aristoteles lib. 6. Moral. c. 2. Unde sicut appetitus in objectorum sensibilibus æqualitate nec persequitur, nec fugit, sed quiescit, ita & intellectus in æqualitate objectorum intelligibilium nec affirmat, nec negat, sed necessario hæret.

157 Probatur decimoquinto, quia certitudo nihil est aliud, quam determinatio intellectus ad unum, ut dicitur S. Thomas alias citatus in 3. sent. dist. 23, qu. 2, art. 2, qu. 3. Non potest autem intellectus ad unum se determinare cum motiva hinc inde sunt æqualia, quia non est ratio cur se determinet ad unam partem magis, quam ad alteram; & ideo cogitur quiescere, ut supra proxime probatum est. Ergo certitudinem non habet, sed dubitat: nam, ut ait glos. prima in l. De statu, ff. De restam. dubitans applicat animum suum ad plura; & nescit quid eligat, & Bart. in l. Admonendi, ff. De iur. iur. (Dubius inquit) dicitur, qui non certitudine scit, sed applicat animum suum ad semiplenam probationem.) & eum sequitur Bald. in l. In bona fidei, num. 15, c. de reb. cred.

158 Probatur decimosexto, quia iudicare utramque partem contradictionis esse æqualiter probabilem, est iudicare utramque non minus apparere veram, quam falsam: nam quilibet ex proprio motivo apparet vera, & ex motivo suæ oppositæ apparet falsa; in unumquodque enim motivum quantum magis suam partem facit apparere veram, tantò magis suam oppositam facit apparere falsam, cap. Hospitolum, in fin. 32. di-

stincta. l. 1. ff. De his, qui sunt sui, vel alien. iur. & docet Card. Cajetan. supra cit. num. 88. Cum igitur ex utraque parte motiva sint æqualia, utraque pars æqualiter apparet vera, & æqualiter apparet falsa: Sed nullus potest opinari de propositione, quæ sibi æqualiter apparet vera, & æqualiter sibi apparet falsa, cum opinari sit iudicare propositionem veram cum sola formidine quod sit falsa, ut ostensum est sup. nu. 127. Ergo cum intellectus iudicat utramque partem contradictionis esse æqualiter probabilem, de neutra potest opinari, sed necessario dubitat.

159 Probatur decimosextimo, & ultimo eadem Conclusio, quia, ut Iudorus scripsit in lib. Erym. Dubium est motus indifferens in utramque partem contradictionis: vel, ut ait Bald. in d. l. De statu, num. 1. ff. De restam. Dubitatio est æqualitas contrariorum motuum mentis, & tener medium inter errare, & scire. Quamvis autem aliqua opinio per se solum considerata videatur probabiliter vera, eo quod habeat pro se rationes congruas & suasibiles; tamen cum primum apparet oppositam quoque esse probabilem, rationes illius confunduntur per rationes alterius, & sic æqualitas contrariorum motuum mentis; & sic dubitatio, quæ nihil aliud est, quam æquilibrium intellectus inter duo extrema. Textus est clarus in l. Si pater, ff. De hered. insti. Quemadmodum probationes etiam certæ, & liquidæ per contrarias similes conquassantur, secundum glos. communiter approbatam in c. Licet causam, in ver. Si possidetis, de probat. Felin. & Dec. in c. In presentia, sub num. 12. eod. tit.

160 Seraph. de off. 619. sub num. 3. & 9. Exemplum delinxi potest ex questione facti in l. Si ita fuerit legatum, ff. De reb. dub. Si legatum Sempronio amico fuerit reliquum, & duo sint Sempronij, æqua charitate conjuncti, queritur cui legatum debeatur? Unus Sempronius deducit assiduum cum testatore familiaritatem, multa obsequia & beneficia, & alia plura his similia. Habet ergo hic Sempronius rationes probabiles, ob quas ei legatum adjudicari debeat: Sed & alter Sempronius probat amicitiam pluribus argumentis ejusdem ponderis; unde & hic habet pro se rationes suasibiles, si seorsum expendantur. Verum si conferantur invicem rationes utriusque, res prolixius dubia est. Vis cognoscere quàm dubia? Legatum præ omnimoda ambiguitate, & incertitudine viciatur, & neutri debetur, ut ibi dicitur, & concordat text. in l. 3. §. Si duobus, ff. De adim. lega. Simile in l. Si duo, ff. De possidetis, & in c. Tuæ fraternitatis, de probat. sic cum duo iudices dati contrarias sententias dederunt, Modestinus ait, utramque sententiam in pendenti esse, l. Duo iudices dati, junctâ glos. l. ff. De re judicâ. & scripturæ diversæ fidei sibi invicem derogantes ab una, eademque parte prolata nihil inimitatis habere poterunt, dicit text. in l. Scripturæ, c. De fid. instrum.

161 Quemadmodum autem sit æquilibrium intellectus, & dubitatio ex principijs intrinsicis rationum utrimque parium, ut plene ostensum est supra, ita & ex principijs extrinsecis auctoritatum, si ex utraque parte sint æquales, c. In Canonica, vers. Si autem, 19. dist. 1. Accipe exempla. Tenet aliquam opinionem Innocentius, Pater, & Organum veritatis, ut ait Archid. in c. 1.

col.

col. 2. prop. fin. vers. Quamvis Hostiensis, de, except. lib. 6. Item Pater Juris, & Canonitarum secundum Speculat. in proemio. Spicul. & Roman. in repetit. l. si vero, §. De viro in 54. fulent. ff. solut. matrim. Tu illico acquiescis illius auctoritati, & opinionem illam probabilem reputas, ad text. in l. Septimo mense, ff. De stat. homin. At postea reperis oppositum sentire Hostiensem, quem idem Speculat. ubi supra lumen Juris appellat: vel Joannem Andream, qui Juridicæ scientiæ Juris Canonici Pater dicitur à Bald. in princ. lectur. feudor. Pater, & Illuminator Juris Canonici à Federico de Sen. conf. 14. incip. Monachus Perusinus, in fin. Princeps Canonistarum, & fons, & tuba utriusque Juris à Jaf. in l. 1. in 2. lectur. c. De Sum. Trinir. & fide Cathol. & in l. Sancimus, c. De restam. post Card. in proem. Clem. 5. Capint, in princ. Jam ergo auctoritate quoque Hostien. & Jo. Andr. tu æqualiter persuasus nescis quò flectas animum, sed fluctuas inter utramque, ut inquit Boer. de off. 55. num. 28. & dubiam reputas Innocentii opinionem, quam ob illius auctoritatem antea probabilem judicaveras. Rursus vides unam sententiam probari ab Archidiacono, cujus dicta non in glos. sed in text. profuerit de recipere Jo. Andr. in proem. Sexti in glos. 1. & cujus opinio etiam singularis super Sexto libro Decretalium prævaleret communi, secundum Felinum in c. 1. num. 54. in a. limit. sup. eod. ubi allegat de off. Rota 348.

162 Sed deinde occurrit glos. contrarium sentiens, cujus opinio similiter communi opinionem dicitur esse præferenda à Jacobo Butrigar. in l. 1. c. Qui pro sua jurisdictione, & notat Bald. in l. Cum hereditas, c. Depos. & Felin. post alios loc. cit. in 2. limit. Ecce jam vides auctoritatem unius enervari per contrariam auctoritatem alterius, & jus esse turbidum, l. 1. §. Non frum ibi: cum per contrarias interpretationum sententias totum penè jus contrabatum est. c. De veter. iur. emulean. Unde jure optimo Capyc. de off. 10. num. 18. in fin. (Ex quo inquit) saltem de jure articulus principalis causæ est intricatus ob varias Doctorum opiniones, jus ipsum rediit incertum, & dubium.) Et eum sequuta est Rota de off. 659. par. 2. recent. Opinio enim igitur veritas, aut fallitas non seorsim est pendenda, sed per comparationem ad opposita, ut habetur in 3. Metaph. c. 1. maxime in extremis verbis, & probatur in d. c. In canonicis, 19. dist. in c. Capellanum, & de feris, in l. 1. ff. De contrahen. empr. & in §. Item pretium insti. eod. in c. ult. de Presbyter. non bapt. & in c. 1. de sent. & re judic. lib. 6. ibi: Sciteram gestent in manibus, lancee appendant aquo libramine, & tradit Card. Paleot. de Sacr. Consistor. consult. par. 4. quæst. 4. ait enim: (Si consiliarius perplexitatem inde profuerit sentiat, quod in utramque partem partes se offerant rationes, poterit tunc rationes ipsas inter se conferre, & tanquam in libra lances impositas utraque lance deprimat concludere. Ratio est, quia, ut ait D. Thomas in 1. q. 85. art. 5. (Solut intellectus Divinus, & Angelicus cognoscunt compositionem, & divisionem, & rationem, non componendo, & ratiocinando, sed per intellectum simplicis quid dicitur. Intellectus autem humanus cognoscit componendo, & dividendo sicut & ratiocinando.)

Prosp. Fagn. in 1. Decretal.

Et infra in responsione ad primam. (Compositio inquit) & divisio intellectus per quamdam differentiam, vel comparationem fit.) & art. seq. in resp. ad 1. similiter docet eandem, & falsitatem. Item opinionem, & ratiocinationem esse in intellectu secundum compositionem & divisionem. Unde rem dubiam esse cum rationes pro, & contra congruunt, dixit Alberic. in Dictionar. in ver. Dubitabile. Aut ubi sunt consilia, & discordes Doctorum opiniones, ut inquit Bart. in l. Qui roma, §. Duo fratres, num. 9. ff. De verb. obligat. in 1. opposit. per notata in l. Ideo, ff. De legib. in l. Cum de novo, c. eod. in prima Constitutione Codicis, in §. Quibus, in glos. in ver. Et ita, & sequuntur Antonius de Butrio, & Petr. de Anchar. conf. 210. Inter consilia Ancharani incip. Inter contraria, per tot. ubi pluribus probant rem dubiam esse, cum pro utraque parte sunt opiniones & rationes æquæ probabiles. Alex. conf. 222. Visa facti narratione, num. 10. vers. Et opiniones Doctorum faciunt rem ambiguum, lib. 2. Raphael. Cuman conf. 154. Visa in fin. & Mareabr. ad Anguil. conf. 66. num. 442. ubi ait: dubium probabilem, ut dicitur, cum variæ sunt opiniones Doctorum, & non constat de communi, & Card. Paleot. de Sacr. Consistor. consult. par. 5. quæst. 13. vers. Primo igitur, ubi itidem affirmat itatum questionis dubiam à Doctoribus constitui, cum utrinque habeat rationes, sive auctoritates. Et est text. in l. Sed esse lege, §. Adeo autem, ff. De peticon. hered. Unde mos est Doctorum in his casibus dicere hæc, vel similia verba: Negari non potest, quin articulus sit dubius, cum rationes, & auctoritates urgeant pro utraque parte, ut per Cuman. & Alex. locis citatis, & per alios Doctores passim in consilijs, & lecturis, idque habet obscure in sinuat Conc. Trid. sess. 18. in princ. ibi: Catholica fidei doctrinam multorum inter se discordantium opinionibus pluribus locis inquinatam, & obscuratam. Igitur ob contrarias rationes, vel auctoritates æqualis ponderis animis indifferenter se habet ad utramque partem contradictionis. Quæ quidem indifferencia, & rationum, vel auctoritatum æqualitas necessario parit dubitationem secundum Ilistor. S. Thomæ alios præcitat.

Verissima est igitur prima conclusio superius proposita num. 127. id est: Qui iudicat duas opiniones oppositas esse æqualiter probabiles, vel quasi æqualiter, non est moraliter certus, sed dubius: licet fateamur cum variæ sunt opiniones Doctorum, nec discernitur que sit verior, & magis recepta, in foro externo, iudicem qui unam ex his opinionibus sequitur, non esse puniendum, licet alter eo præudenter, & doctior forte secundum aliam judicasset: nam opinionum multiplicitas excusat, ne licet suam fecisse dicatur, ut in specie declarat Bald. in c. 1. §. Iudices, n. 4. de pace tenen. in ubi feudor. & in l. Observare, §. Prohibita, qu. 30. de offi. Proconf. tametsi adiciat esse arbitrium iudicis syndicanibus an eo casu, qui sic iudicavit executione dignus sit. Et sequitur Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 4. qu. 33. nu. 19.

171 Secunda autem Conclusio, videlicet: Qui dubius est in morali materia, in qua vertitur salutaris periculum, tenetur ex præcepto sequi partem tutiorem, apud sacros Canones est veluti datum

F 2

dam axioma, & habeat discretis verbis in c. Ad audientiam de homic. ibi: (Quia vero utrum ex occasione vulneris deesset dubium habetur, cum in dubijs semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit in juvete Presbytero memorato, ut in sacris Ordinibus non ministraret.) in c. Significasti, si 2. eod. tit. in illis verbis: (Quod si discerni non possit ex cuius ictu percussus interijt, in hoc dubio tanquam homicida haberi debet sacerdos; & si forte homicida non sit, a sacerdotali officio abstinere debet, cum in hoc casu cessare sit tutius, quam temere celebrare.) Et in c. Petrus, eod. tit. ibi: (Si de interfectione cuiusquam in illo confectu tua conscientia remordet, a ministerio Altaris abstinere reverenter, cum sit consilium in huiusmodi dubio abstinere, quam temere celebrare.) Ad idem text. in c. Si quis postquam de pecc. dist. 7. ubi Augustinus ait: (Vis ergo a dubio deliberari? Vis quod incertum est evadere? Age penitentiam dum fas est.) & in c. Si quis autem, eod. dist. (Duxeres sunt: Ave ignoscitur tibi, aut non ignoscitur: quid horum tibi tutum sit, nescio. Ergo tene certum dimitte incertum.) & concordat cap. Iuvenis, de sponsal. ibi: (In his quæ dubitant, quod certius existimamus, tenere debemus.)

172 Sed in iugum hanc regulam Canonum plures Theologi ex recentioribus multifariam conantur evertere. Obijciunt enim primo, quod in re dubia tutiorem partem eligere non sit præcepti, sed consilii tantum. Sic Suarez de consecr. par. 5. dist. 40. sect. 6. num. 9. & seqq. Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 10. num. 11. & 64. Malder. in 1. 2. dist. 24. quest. 19. art. 5. Moventur præcipue hoc fundamento, quia cum quilibet sit in possessione suæ libertatis, & famæ, in dubio non debet spoliate se hac possessione iudicando se culpabilem, aut nexu aliquo obligationis innodatum, cum secundum regulam Juris in pari causa melior sit conditio possidentis, l. Res aliena, C. De rei vendit. l. Sive autem, §. Si duobus, & ibi Bald. ff. De public. in rem act. c. Si a Sede, de præcon. cum concordat. de quibus per Dec. in l. In part. ff. De regul. jur. Quam regulam habere locum non solum in materia iustitiæ, sed etiam in materia aliarum virtutum, & in foro animæ putat idem Sanchez ubi supra num. 10. Suarez de Relig. par. 2. lib. 4. de voto, c. 5. num. 7. Henric. in Sum. lib. 8. c. 3. in glos. littera P. & alij multi.

173 Mirum autem est tam levi fundamento quam graves, & periculosas quaestiones decidant, inter quas non parvi sunt ponderis infra scriptæ. Qui dubius est incipienter in excommunicationem, sive dubium sit juris, sive facti, non debet se habere pro excommunicato, nec tenetur petere abolitionem, quia cum sit in possessione communicandi cum fidelibus, non debet in dubio ea possessione privari. Sanchez loco citato num. 16. Layman. lib. 1. tract. 5. c. 5. §. 4. num. 38.

175 Et eadem ratione dubitans an lex imponens poenam excommunicationis sit usi recepta, potest iudicare non esse usi receptam, & contra legem operari, nec propterea incidit in excommunicationem. Azor. tom. 1. inftit. moral. lib. 2. c. 19. quest. 12. quem citat Salas par. 2. quest. 21. tract. 8. dist. univ. sect. 18. num. 169. Item dubitans an

casus sit reservatus potest ab illo absolvi, Suarez de censur. tom. 5. dist. 40. sect. 6. num. 4. & de Relig. tom. 2. lib. 4. c. 17. Emanuel Sa. in 177 ver. Casus reservati num. 5. Item qui dubitat, an commiserit peccatum mortale, non tenetur illud confiteri. Io. Præpos. in 3. par. D. Thom. quest. de integr. Confess. dub. 3. num. 17. Henric. in Sum. lib. 8. De Eucharistia. c. 4. §. nu. 3. in glos. littera P. Item dubitans de legitima potestate prælati, non tenetur illi obedire. Vaquez in 1. 2. quæ. 19. art. 6. dist. 6. c. 6. in fin. Salas in 1. 2. quæ. 21. tract. 8. dist. univ. sect. 8. num. 78.

179 Item dubitans an beneficium sit renue, necne, non tenetur officium recitare. Salas d. tract. 8. dist. univ. sect. 17. num. 154. in fin. Item dubius in die Jovis an transecta sit media nox, potest tuta conscientia comedere carnes: At vero in die Sabbathi dubitans similiter an media nox exsuperat, carnes comedere non potest. Sanchez de matrim. tom. 1. lib. 2. dist. 41. num. 40. Layman. lib. 1. tract. 1. c. 5. §. 4. num. 36. Villalob. in Sum. tom. 1. tract. 1. dist. 21. n. 7. Rationem diversitatis afferunt plane ridiculam, quia in primo casu, cum in die Jovis inulquique possideat suam libertatem descendendi carnibus, in dubio manere debet in ea possessione contra diem Veneris, seu contra præceptum abstinentiæ, pro quo nulla est possessio, & propterea comedens non peccat, cum in pari causa melior sit conditio possidentis. In secundo autem casu in die Sabbathi possessio stat pro præcepto, unde peccat qui carnes comedit, quia spoliatur Sabbatum, seu præceptum sua possessione abstinentiæ à carnibus.

178 Porro hæc doctrina multò perniciosior est salutis animarum illa quam nunc tractamus de electione opinionis probabilis, quia in contrarietate probabilium opinionum habet quis aliquam rationem apparentem existimandi rem non esse dubiam, sed moraliter certam, At hæc theoretica liberè profertur licitum esse operari cum conscientia absolvi dubia contra manifestum Sacrorum Canonum testimonium, & contra unanimum Theologorum, & Canonistarum sententiam, c. Servi, 13. dist. c. Illud, de Cler. excom. ministr. cum multis concordat. Innoc. Jo. Andr. & DD. in c. Per tuas, §. 2. de Simon. Butr. & Anchar. cons. 210. inter consilia ipsius Ancharani per tot. Navar. in manual. c. 27. numer. 288. vers. Primum quod Iudex. Ideoque Card. Paleot. de Sacr. Confessor. consultat par. 4. quest. 4. postquam in vers. Et tandem aliquando, docuit dubitationem propter oriri, quando in utramque partem se observent rationes æque probabiles: in vers. Sed pater, sic ait: (Consiliarius dubitationem, qua antea detinebatur, querat ab animo suo expellere priusquam sententiam ferat, simulque studeat sibi in mentem inducere, aut certe opinari, secundum quam suffragium ferre statuit, veram esse: alioquin conscientia dubia contraveniens, peccato esse involvetur, ut Doctores affirmant.) & infra vers. Certè. (Cum res proffus dubia est propter rationes utrinque probabiles, & Consiliarius non potest dubitationem depellere, consulit, ut in Consistorio respondeat, sibi non liquere.) & est doctrina D. Thomæ in scriptis citato quoad. 8. art. 13. dicens, (ex conscientia aliquem obli-

gari ad peccatum, sive habeat certam fidem de contrario eus, quod agit, sive etiam habeat opinionem cum aliqua dubitatione.) Veritas igitur est regulam de tutiori parte in dubio eligenda in his, quæ animæ salutem respiciunt, esse absolvi in præcepto. Quod facis probant Canones præallegati, nu. 171. & proxime citandi, qui utuntur verbis non simplex consilium, sed obligationem in portantibus, videlicet: Via est tutior eligenda: Pars securior est tenenda: Semitam debemus eligere tutiorem: Quod certius existimamus, tenere debemus, & alij huiusmodi. Præterea in c. Illud, de Cler. excom. ministr. deciditur de rigore deponendum esse Episcopum, qui in dubio illo tutiorem partem non elegit. Ergo electio huiusmodi est in præcepto, quia pro transgressione Consilij Episcopus deponi non potest, c. Quisquis præcepit, 14. qu. 1. Rursus in c. Sicut nobis de sent. excom. Episcopus jubetur excommunicatum vitare, quoties absolutio est dubia. Et concordat textus in c. Per tuas, eod. tit. similiter in d. c. Iuvenis de sponsal. Vir, qui contraxit matrimonium cum puella nondum septenni, de qua propterea dubitatur, an esset viri potens, nec ne, jubetur separari ab eisdem puellæ consobrina, quam postea duxit in uxorem. Et redditur principalis ratio, quia in his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus. Ergo hæc regula absque dubio est in præcepto, quia si esset in consilio tantum, vir non potest à secunda uxore iudicio Ecclesiæ separari. Idem iudicatur in c. Ad audientiam, de homic. in illis verbis: Poteris conedere, ut in minoribus Ordinibus sit contentus, quæ satis aperte indicat necessitatem dispensationis, sine qua non liceret in minoribus Ordinibus ministrare. Hinc iura præcipiunt, ut Sacerdotes ordinati ab Episcopis in cognitis, de quibus dubium est an sint Episcopi, nec ng. debeant iterum ordinari, ut Gregorius III. sanxit in c. Presbyteris, 68. dist. & idem statuit in c. Parvulus, de consecrat. dist. 4. de parvulis, qui à parentibus subtrahiti sunt, & ignoratur an sint baptizati, ut scilicet iterum sint baptizandi: utroque enim casu absque dubio tutius est, ut propter periculum salutis animæ Sacramentum iteretur. Hinc etiam cum Sanctissimus rejecisset ad sacram Congregationem Concilij infra scriptum dubium Vicarij Viennensis, videlicet: An constitutus in minoribus Ordinibus de Baptismo dubitans, iterum baptizatus sub hac conditione, si baptizatus es, non te baptizo, in Ordinibus prius susceptis ministrare, aut ab integro ordinari debeat. Congregatio censuræ debere iterum ordines conferri, ex c. Veniens, de Presbyter. non baptiz. sed sub conditione, si non erat baptizatus quando primum eidem collati fuerunt. Et eodem modo iterum consecrari debet Ecclesia, de qua incertum est, an fuerit consecrata. c. Solemnitates, de consecr. dist. 1. At è converso cum dubium est, an matrimonium sit validum, non est iterum contrahendum, sed præsumitur pro matrimonio, c. Si qui acceperit, 33. quest. 1. Cujus differentia rationem assignans glos. in d. c. Presbyteris, in ver. Et consecrarentur, quia, inquit, sine omni periculo est, si Sacramenta illa iterentur: sed periculum esset, si iudicaretur non esse matrimonium, ubi est, Indistinctè igitur in dubio pars

tutior eligenda est, quæ necessitas surgit principaliter ex obligatione, quæ quis tenetur vitare periculum peccati, ut mox dicemus.

191 Nec quidquam obstat, quòd in pari causa melior sit conditio possidentis. Siquidem hæc regula procedit in materia iustitiæ, & in foro judiciali dumtaxat, non autem in materia aliarum virtutum, & in foro conscientie, secundum veriorum sententiam, quam ex recentioribus tueritur Vaquez in 1. 2. dist. 65. c. 3. & dist. 66. c. 1. Sayr. in Clavi regia, lib. 1. c. 13. num. 9. & 36. Salas in 1. 2. quest. 21. tract. 8. dist. univ. sect. 25. num. 252. Azor inftit. moral. tom. 1. lib. 2. c. 18. quest. 4. & lib. 1. c. 15. quest. 2. Et tenent communiter Canonistæ, quos miserius citabimus nu. 192 & 196. Eamque probant textus expressi 1. in d. c. Illud, de Cler. excom. ministr. ubi quamvis Episcopus ille esset in possessione libertatis communicandi cum fidelibus, tamen dicitur deponendus propter ea, quòd in dubio non gessit se pro excommunicato, nec abstinuit a Divinis. Secundò in c. Dominus, de secunda nuptijs, ubi deciditur, mulierem dubitantem de morte prioris conjugis, non posse pergere in possessione debitum exigendi a secundo marito. Tertio in c. Inquisitionem, de sent. excommun. ubi conjux dubitans probabiliter de impedimento dirimente, similiter prohibetur debitum exigere, non obstante exigendi possessione. Quarto in c. Significasti, §. 2. de homic. ubi non obstante ratione adducta, quòd in dubio nemo debeat se iudicare culpabilem, & spoliare se sua possessione, statuitur, ut si discerni non possit, ex cuius ictu percussus interijt, in hoc dubio tanquam homicida haberi debeat Sacerdos, etsi forte homicida non sit, &c. Et concordant textus præallegati num. 171. in quibus deciditur, in dubio Sacerdotes debere se reputare irregulares, & à ministerio Altaris abstinere, nec ulla haberet ratio possessionis sui libertatis, quæ profectò si attendenda esset, nunquam daretur casus, ut quis tenetur tutiorem partem eligere, & hoc præceptum tam crebrè à Sacris Canonibus inculcatum, esset Indubio positum, ut cum Baldo loquar in c. 1. num. 1. in fin. de pace juram. firmam. Præterea in interdico, Vri possideto, seu Retinende, Prætor tuerit possessionem, ne à litigatore de sua possessione vi deiciatur, l. 1. in princ. ff. Vri possideto, & datur hoc interdictionem vel cum possessore ab alio turbatur, l. univ. C. eod. Lap. alleg. 73. in quest. num. 3. vers. Iste videtur, & num. 4. vers. Tertium probat. Vel cum duo contendunt de possessione, Bartol. in d. l. 1. §. Huius autem innotiditi. Anchar. cons. 274. Ad declarationem in princ. Ergo hoc habet locum dumtaxat in materia iustitiæ, quæ est in ordine ad alium, non autem in alijs virtutibus, quæ sunt in ordine ad seipsum, quia nemo in sua possessione a se ipso perturbatur, nec de illa secum contendit, aut litigat. Nec, ut ait Vaquez in 1. 2. dist. 65. c. 3. vers. Qui verò priorem, potest quis contra Deum opponere, quòd melior sit conditio possidentis. Et sane, Quis imaginari inquam poterit Deum litigare, & contendere nobiscum de anterioritate, & potioritate possessionis, quinimo & succumbere in causa, si nostra possessio anterior sit? Ad hæc, quæ traduntur à Doctores de hoc inter-

192

193

194

195

196

197

198

199

200

tutior eligenda est, quæ necessitas surgit principaliter ex obligatione, quæ quis tenetur vitare periculum peccati, ut mox dicemus.

191 Nec quidquam obstat, quòd in pari causa melior sit conditio possidentis. Siquidem hæc regula procedit in materia iustitiæ, & in foro judiciali dumtaxat, non autem in materia aliarum virtutum, & in foro conscientie, secundum veriorum sententiam, quam ex recentioribus tueritur Vaquez in 1. 2. dist. 65. c. 3. & dist. 66. c. 1. Sayr. in Clavi regia, lib. 1. c. 13. num. 9. & 36. Salas in 1. 2. quest. 21. tract. 8. dist. univ. sect. 25. num. 252. Azor inftit. moral. tom. 1. lib. 2. c. 18. quest. 4. & lib. 1. c. 15. quest. 2. Et tenent communiter Canonistæ, quos miserius citabimus nu. 192 & 196. Eamque probant textus expressi 1. in d. c. Illud, de Cler. excom. ministr. ubi quamvis Episcopus ille esset in possessione libertatis communicandi cum fidelibus, tamen dicitur deponendus propter ea, quòd in dubio non gessit se pro excommunicato, nec abstinuit a Divinis. Secundò in c. Dominus, de secunda nuptijs, ubi deciditur, mulierem dubitantem de morte prioris conjugis, non posse pergere in possessione debitum exigendi a secundo marito. Tertio in c. Inquisitionem, de sent. excommun. ubi conjux dubitans probabiliter de impedimento dirimente, similiter prohibetur debitum exigere, non obstante exigendi possessione. Quarto in c. Significasti, §. 2. de homic. ubi non obstante ratione adducta, quòd in dubio nemo debeat se iudicare culpabilem, & spoliare se sua possessione, statuitur, ut si discerni non possit, ex cuius ictu percussus interijt, in hoc dubio tanquam homicida haberi debeat Sacerdos, etsi forte homicida non sit, &c. Et concordant textus præallegati num. 171. in quibus deciditur, in dubio Sacerdotes debere se reputare irregulares, & à ministerio Altaris abstinere, nec ulla haberet ratio possessionis sui libertatis, quæ profectò si attendenda esset, nunquam daretur casus, ut quis tenetur tutiorem partem eligere, & hoc præceptum tam crebrè à Sacris Canonibus inculcatum, esset Indubio positum, ut cum Baldo loquar in c. 1. num. 1. in fin. de pace juram. firmam. Præterea in interdico, Vri possideto, seu Retinende, Prætor tuerit possessionem, ne à litigatore de sua possessione vi deiciatur, l. 1. in princ. ff. Vri possideto, & datur hoc interdictionem vel cum possessore ab alio turbatur, l. univ. C. eod. Lap. alleg. 73. in quest. num. 3. vers. Iste videtur, & num. 4. vers. Tertium probat. Vel cum duo contendunt de possessione, Bartol. in d. l. 1. §. Huius autem innotiditi. Anchar. cons. 274. Ad declarationem in princ. Ergo hoc habet locum dumtaxat in materia iustitiæ, quæ est in ordine ad alium, non autem in alijs virtutibus, quæ sunt in ordine ad seipsum, quia nemo in sua possessione a se ipso perturbatur, nec de illa secum contendit, aut litigat. Nec, ut ait Vaquez in 1. 2. dist. 65. c. 3. vers. Qui verò priorem, potest quis contra Deum opponere, quòd melior sit conditio possidentis. Et sane, Quis imaginari inquam poterit Deum litigare, & contendere nobiscum de anterioritate, & potioritate possessionis, quinimo & succumbere in causa, si nostra possessio anterior sit? Ad hæc, quæ traduntur à Doctores de hoc inter-

dicto *Vti possidetis*, veluti quod in eo probanda sunt duo extrema: alterum ut actor possideat ante litem contestatam: alterum, ut inquietetur ab adversario, Angel. Aret. *conf. 19. Videtur omnino, in princip.* Quod uterque sit actor, & uterque reus, d. l. 3. & §. penult. *Instit. de interditt.* Alex. *conf. 88. Quoniam in princ. lib. 5.* & alia his similia. Item regulæ, quod cum sunt partium iura obsecra, reo favendum sit potius, quam actori, *Cum sunt partium, de reg. jur. lib. 6. & l. Favorabiliores, ff. Eod. & quidam accusatore non probante, absolvendus sit reus, etiam si nihil præstiterit, c. nn. ut Ecclesiastica beneficia.* Hæc, inquam, omnia nullatenus verificari possunt in foro conscientie, sed in materia iustitie, & in foro fori dumtaxat. Ac propterea in dubio tenetur quis sequi partem tutiorem, & ælimare se culpabilem tantummodo in foro penitentiali, vel quasi penitentiali, ubi non agitur ad penam propriæ; non autem in foro contentioso, ubi agitur merè ad penam imponendam, ut distinguit Abb. in c. Ad audientiam, num. 2. de hontie. ubi etiam Marian. Socin. *quest. 3. num. 18. & seqq. & Felin. num. 1.* Et in c. Significasti, d. l. 2. eod. tit. Idem Abb. num. 4. Jo. de Anan. num. 2. Marian. Socin. num. 4. & in verb. Dubium, Rotellan. princ. Angel. num. 2. Sylvest. *quest. 4. num. 7.* & est ex mente aliorum in d. c. Ad audientiam, qui in hac materia constituunt duas regulas: alteram negativam, id est, iudex in dubio non debet iudicare, quamquam irregulariter: alteram affirmativam, id est, quilibet in dubio tenetur iudicare se irregularem, & abstinere à ministerio Altaris, ut Holt. in fin. Jo. Andr. num. 5. Anton. de Butr. in fin. Anchar. num. 1. Jo. de Anan. in fin. Prima enim regula procedit in materia iustitie, & in foro judiciali, ubi agitur ad penam. Secunda verò in foro penitentiali, vel quasi, in quo necessitudo ad evitandum periculum pars tutior est eligenda, ut declaratio Card. num. 77. *Majol. de 1. reg. lib. 4. c. 2. num. 3. reg. 7. & lib. 5. c. 1. n. 10. vers. Secundo limitatur.* Navar. in *Manat. c. 27. nu. 194.* Unde patet non concludere illationem Suarez de *senjur. d. disp. 40. sct. 6. nu. 3.* & Sanchez in *Decretal. tom. 1. lib. 1. cap. 10. nu. 42.* videlicet iudex non cogitur imponere penam, quæ per sententiam imponenda est, donec in suo foro certus sit de delicto. Ergo nec reus cogetur in conscientia exequi in se penam legis, donec in eodem foro conscientie sit certus de delicto. Quandoquidem plurimum interest inter utrumque casum; & rationem differentie dilucide assignat D. Thom. in 2. 2. q. 60. a. 4. dicens: (Ubi non apparent manifesta indicia de malitia alicujus, debet unusquisque eum ut bonum habere, in meliorem partem interpretando quod dubium est; alioquin injuriatur ei, & contemnit ipsum. Nullus autem debet alteri contemnere, aut nocentium quodcumque inferre absque causa cogente. At verò circa seipsum homo debet dubia interpretari in pejorem partem secundum illud Job 9. *Verbar omnia opera mea.* Eo quod cum debemus nostris malis adhibere remedium, expedit ad hoc, ut securius remedium apponatur, ut supponatur id, quod est deterius.) Hæc D. Thomas. Idem voluit glof. in c. *unic. in ver. æstimare, de seruitio*, quæ conciliando iura in articulo

An in dubio præsumatur culpabilis, nec ne, hoc, inquit, generale est, & ubi vertitur periculum anime, præsumatur in deteriorem partem, de sponsal. c. *lucens, & 6. d. dist. c. Prebyteri.* Sed circa judicia præsumitur potius iustum, vel bonum, quam e converso, d. 6. *dist. c. Si qua, 1. 1. quest. 3. c. In cunctis, 2. 2. quest. 4. c. Innocens, & ff. De probat. l. Ab ea parte.* Quam glossam dicunt notabilem Abb. in d. c. *Ad audientiam, num. 2.* & Marian. Socin. num. 20. de hontie. Et idem notat Petrus de Anchar. in c. 2. num. 2. in 3. notab. *infra de observ. seign. dicens:* (Licet in alijs faciendâ sit benigna interpretatio, ne quis sit obligatus in dubio, ut l. *Arrianus, de ad. & obligat. & c. Ex littera, de probat.* tamen in obligationibus, quæ concernunt Deum, tutius est præsumere quem ligatum, quam solum, ut ibi notat Hostien.) Ad hæc in iudicio neutra pars periculo vacat; nam si iudex damnat innocentem, peccat contra proximum, cui in causa injuriatur, l. 1. ff. *De injurijs.* Sanctus Thomas ubi *supra*. Si absolvit criminiosum, peccat contra Rempublicam, cuius interest, ne delicta remaneant impunita, c. *Vt jama, de sentent. excommunic.* Ergo cum in iudice non sit propter reperire partem tutiorem, in dubio servandæ sunt regulæ a iure præscriptæ, ut dicemus *infra* in 3. *conclus. nu. 235.* & præterendum quod est benignius, & favorabilius, l. *Majorem, ff. De part. ibi:* Sin autem omnia undique in unam æqualitatem concurrant, humaniori est sententia à Prætoris eligenda, l. *Semper in dubijs, ff. De regul. jur. c. In parvi, eodem tit. lib. 6.* secundum Innocentium in d. c. *Ad audientiam, in fin.* nam factus est impunitum relinquit facinus nocens, quam innocentem damnari, ut legitur in l. *Assensu, ff. De penit.* Et quamvis Covarr. & multi Theologi appellent tutiorem partem, & illam, cui inest minus mali, proprie tamen illa dici non debet pars tutior, quia verè utrinque imminet periculum, licet inæquale, ut dicatur *infra* num. 229. At verò in foro anime periculum regulariter est ex una parte dumtaxat, c. *Significasti, d. l. 2. de hontie.* ibi: (Pro eo, quod in altero nullum, in reliquo magnum periculum timeatur.) nam reus iudicando est culpabilem, nulli periculo se exponit, nec cuiquam inferre injuriam, quæ non sit volenti, & conscientie, l. *Cum donationis, C. De trans. l. 1. §. Usque adeo, ff. De injur. cum concordat.* Sed iudicando se innocentem, exponit se periculo peccati, & inferre injuriam Deo, cuius præceptum contemnit secundum D. Thomam *quodlib. 8. art. 13.* Ergo tenetur absolute sequi partem tutiorem. Quam differentiam clarè etiam posuit Abb. in d. c. *Significasti, num. 4.* dicens, in foro conscientie debere quem censeri irregularem, quia in cessatione à ministerio altaris, nullum subest periculum: sed si ageretur ad penam, ibi subest periculum, quia innocens non debet puniri, ut alius nocens relinquitur impunitus. Et idem dixit in d. c. *Ad audientiam, num. 2. eod. tit.* Unde Innoc. in c. *Cum tu, in fin. de retrib. docet absolute in foro externo amplectendam esse partem benigniorem; in foro autem conscientie tutiorem.* Et sequuntur ibi Holt. num. 2. Jo. Andr. in fin. Catd. num. 1. in 1. *op. pos. in fin.* Boich. nu. 2. & Bellame. num. 2. Nec prædictis adversatur c. *Esure misericordes, infra*

de regul. jur. ubi indistinctè cavetur, ut dubia in meliorem partem sint interpretanda. Quoniam vel intelligitur in foro externo juxta primum membrum innocentij: vel si intelligatur in foro conscientie, verbum illud, *meliozem*, exponi debet, id est *securiorem*, pro eo, quod in altero nullum, in altero verò magnum periculum timeatur; ut ibi declarat glof. 1. communiter approbata. Imò si bene advertatur, pars tutior in foro conscientie est etiam favorabilior; negari enim non potest quin utilis, & favorabilius sit accedere per viam tutam, quam per viam periculosa, ut ex se patet. Unde glof. in c. *unic. in ver. æstimare, de seruitio*, posteaquam dixit generale esse, ut ubi vertitur periculum anime, præsumatur in deteriorem partem, statim subdit: sed licet videatur deterius, tamen melior, & tutior est, allegat simile de *consecr. dist. 4. c. Parvulus.* Porro si daretur casus, ut etiam respectu iudicis verè una pars esset tutior, ita ut altera pars vacaret omni periculo, tunc electio tutioris partis esset in præcepto, etiam in foro judiciali propter identitatem rationis. Et in hunc sensum admitti potest opinio illorum Theologorum, qui scripserunt regulam de tutiori parte eligenda procedere in utroque foro, ut Vasquez in 1. 2. *qu. 19. art. 6. disp. 65. c. 3. vers. Qui vero priorem.* His accedit, quod est in questione illa, An possessorium detur in incorporalibus, prævalent opinio affirmativa Innocentij, & Canonistarum, in c. *Querelam de elect.* contra opinionem negativam Legistarum, de qua per Speculat. in *tit. De rebus solut. in 4. p. 8. Nunc dicimus*, tamen controversia hæc procedit in causis civilibus tantum; At verò in criminalibus, quonvis iniqui allegare soleant, delictum non præsumi nisi probetur, eo quod unusquisque præsumatur bonus, quam diu non probetur malus, & alia id genus: tamen non est hæc tenus auditum apud Jurisconsultos ut in hac materia allegaverint possessionem; imò si reus ageretur, vel iniquus de homicidio, furto, vel rapina peteret se absolvi, eo quod sit in possessione non com nitendi hujusmodi facinora, & non exprobrari eum esse inveniendum in dicta possessione, esset profectò ridiculus. Quæ si obi agitur de crimine, ineptè allegatur possessio in materia iustitie, etiam in foro judiciali; multo nequius allegatur in materia aliarum virtutum, & in foro conscientie: in quo non benignior, sed tutior pars eligenda est, ut ostensum est supra. Præterea vis agnoscere in quantas absurditates conjiciat assertio tua, quod in foro conscientie homo sit manutenendus in possessione suæ libertatis, & famæ contra Deum, & legem, at eade diligenter.

Virginem, & iudicem Jesum Christum: Tu verò contumis Deum actorem, & hominem reum, sed iudicem non delinans. Item interdictum retinenda datur, cum duo contendunt de possessione non veniant ad arma. l. *Æquissimum, ff. De V. sup. fact. in l. Quodam existimaverunt. col. 3. n. 4. ff. Si cert. petra.* Tu vero, qui dicis hoc interdictum habere locum inter Deum, & hominem de possessione contententes in foro anime, considera an inter tales personas, & in tali foro subit hujusmodi periculum ad arma veniendi. Item iudicium retinenda est summarissimum. Rota divers. *decis. 641. n. 8. par. 1.* & momentaneum Cagnol. in l. *in pari. 6. ff. De reg. jur.* Casar de Grassis *decis. 22. alias 2. n. 5. de restit. sp. d. & est preparatorium iudicij possessorij principalis, atque plenarij.* Beron. *conf. 113. n. 1. lib. 1.* & datur quousque causa cognoscatur in pleno possessorio, vel petitorio, & ideo alicubi appellatur, l. *Interim*, quia expectat a iudicio iudicium post se. Rota in *Trafonem. Decimarum, coram Cardinali Marquemontio impressa apud Marchanum de Commiss. p. 1. fol. 126. 2. n. 2. Covar. pract. *quest. cap. 17. in Rubr. & n. 2.* Dicerogotu, qui aliter hoc iudicium agitari inter Deum, & hominem, sit in eo Deus succumbat, & potior sit conditio hominis suam libertatem possidentis, quo pacto succurratur Deo, & coram quo jus suum prosequetur in pleno possessorio, vel in petitorio iudicio, ad præscriptum legis Exitus. ff. *De acquir. poss. §. 1.**

Item regula juris, quod potior sit conditio possidentis, procedit tantum in dubio, ut notat glof. 1. *ad fin. in c. In pari, de reg. jur. lib. 6.* & cum iura partium sunt obscura, ut c. *Inter dilectas, de fide instrum.* Idque fati clarè admittunt adversarij, dum ad elidendam regulam, quod in dubio pars tutior sit eligenda, opponunt ei contrariam regulam, quod imò in dubio sit melior possidentis conditio. At quomodo fieri potest ut res dubia sit, & obscura ex parte Dei, cui omnia sunt plana, & aperta, c. *Deu Omnipotens, 2. qu. 1. c. Novit, de off. Delegat.* Neque in ista dicendo rem esse obscuram ex parte hominis; quoniam hoc non sufficit cum prædicta regula non intret nisi quando iura sunt obscura ab utraque parte; alioquin si ius actoris sit clarum, & liquidum, & jus rei conventi sit dubium, ac turbidum, non pro reo, sed pro petitore, est pronuntiandum Arg. d. c. *Inter dilectas, de fide instrum.* & l. *Res alienas, C. De rei vendic. a contrario sensu & notat Bald. *conf. 459. Qualiter probentur, numero. 2. vers. Sed quid est, lib. 3.**

ex parte Dei præterquam quod est antiquior, ut inferius dicemus, semper est cum titulo iusto, & cum bona fide, quia Domini est terra, & plenitudo eius, ubi terrarum & universi qui habitant in eo, ut in Ps. 23. Nullo igitur casu dari potest contra Deum potioritas possessionis ex parte hominis.

Item regula quod melior sit conditio possidentis, non obtinet, nisi cum iura utriusque sunt paria, ut in 1. In pari causa, ff. De reg. iur. c. In pari, eod. tit. lib. 6. l. Sive autem, §. Si duobus, ff. De public. iur. ad. l. Si servum stipulatus, §. Sequitur, in fin. ibi: Cum par utriusque causa est, quare non potentior sit qui tenet, quam qui prosequitur, ff. De verb. oblig. At quomodo potest esse par causa inter Deum, seu legem precipientem, & libertatem hominis, cum Deus, & lex imperium, & potestatem habeant restringendi libertatem hominis. l. Leges sacratissima, c. De legib. & homo cum tota sua libertate vim nullam habeat resistendi secundum illud Genesis, 50. 19. Num Deo possum resistere voluntati. c. Qui resistit, 11. qu. 3. c. Quisquis preceptum, 14. qu. 1.

Item interdictum retinendæ non datur contra supremum superiorem. Menoch, de retinend. qu. 2. n. 152. numquid ergo dabitur homini contra Deum, qui ut dicitur Deuter. 10. 17. est Deus deorum, & Dominus dominantium?

Item hoc interdictum datur possessori quantumcumque iniusto, quia etiam prædo in sua possessione est manutentendus, c. In literis, cum materia, de resit. spoliat. d. l. Res aliena, Cod. De rei vendic. Prædo autem, & qui rem alienam iniuste detinet, utique est in peccato mortali quando non restituit, ut in regula Sexti. Peccatum non dimittitur, & c. At quomodo potest cadere in mentem hominis, ut in questione inter Deum, & hominem, & in foro conscientie homo sit manutentendus in possessione mortalis peccati? Certum est enim non dari possessionem causativam peccati quinimo iudex etiam ex officio, & nempe petente debet amovere a tali possessione, Gemin. consil. 76. in princ. Plenè Menoch, de retinend. rem. 3. Nu. 156. Ruin. consil. 28. lib. 4. Igitur interdictum retinendæ in foro conscientie locum non habet.

Item regula Sexti, de qua in d. c. In pari, est complicata: enim se habet in pari delicto vel causa, potior est conditio possidentis. Et quoad delictum glossa exemplificat in duobus casibus, primo in eo, qui repetit pecuniam, quam dedit pro iniquo iudicio, c. Non sanè, 14. qu. 5. Secundo in eo qui usuras quas solvit repetit, c. Quia frustra, de usur. At hi duo casus locum non habent in foro conscientie; nam quoad primum quamvis ille, qui dedit pecuniam pro iniquo iudicio repetere non possit, & potior sit conditio iudicis possidentis in foro externo; tamen secus est in foro animæ, quia non potest pecuniam male acceptam libere tenere, ut in Extravag. prima Bonifacii VIII. de sent. excom. & in Bulla Sancti Dominici nostri alexandri VII. de dativ. & premissis. Et quoad secundum Usurarius quamvis usuras, quas solvit, repetere non possit, tamen ille qui accipit non potest eas sibi retinere in foro conscientie, sed tenetur pauperibus erogare; ut in c. Contra, de usur. Quare cum regula in pari delicto, non habeat

locum in foro conscientie; Ergo nec in paricula, quia una determinatio respiciens duo determinabilia, debet utrumque aequaliter determinare, vulgata l. tam hoc, iura. ff. De vulg. ar.

Item cum hæc regula, ut prædixi, locum habeat tam in pari delicto, quam in pari causa: Si tu pertinaciter contendis, eandem regulam, habere locum etiam in foro conscientie, & cum vertitur quæstio inter Deum, & hominem: Ergo supponis in Deo posse cadere delictum. Quod est non tam impium, quam impossibile, cum potentia Dei non se extendat ad peccatum. gloss. in c. Firmiter, in ver. Omnipotens, supr. de Sum. Trinit. & fid. Carol. S. Thom. in 1. par. qu. 25. art. 3. ad 2. Card. Bellam. in c. Per principalem, nu. 87. res. Secundo igitur hoc probat, 9. quæst. 3.

Item ut dicitur ad ver. sarii. In dubio nemo debet spoliarī sua possessione. Inquirō a quo? Non à Deo, quia Deus neminem spoliat, nec nocet, nec nocere patitur alicui iniquè. c. Secundum, 11. quæst. 3. Cum non sit auctor mali, gloss. in c. Nabuchodonosor, in ver. Cum verò, 28. qu. 4. sed iuxta iustitiam, c. Quicumque, 11. qu. 3. Neque a se ipso. spoliarī quis potest in iure, quia nemo cogitur a se ipso. S. Thomas in 1. 2. qu. 96. art. 5. ad 3. Facit textus in Deum, cum concord. de quibus ibi in gloss. 1. de Baptis.

206 Ad demum, alijs omissis, regula de tutiori parte in dubio eligenda, habet fundamentum in iure naturali divino, quo prohibentur omnes exponere se periculo divinæ offensæ seu propriæ salutis, secundum illud Eccles. 3. 27. Qui amat periculum in illo peribit. Unde S. Thomas quodl. 8. art. 13. in princ. ait: (Quicumque committit se discrimini in his, que sunt ad salutem, peccat.) & quodlib. 9. art. 15. in 4. argumento contrario: (Quicumque iniqui committit se discrimini, & periculo peccati mortalis, peccat mortaliter.) & quodlib. 3. art. 9. ad 3. (Quicumque non cavet pericula, videtur contemnere id, cuius detrimentum pericula inducere possunt.)

207 Et Scotus in fine secundæ questionis privilegii sententiarum notabiliter ait: (Multa in actibus humanis sunt dubia, utrum sint peccata mortalia etiam suppositis omnibus doctorum, Doctorum, & Expolitorum, tamen non est dubia via salutis, quia à talibus tanquam periculosis debet homo sibi cavere, & se custodire, ne, dum exponit se periculo, incidat in peccatum. Quod si noluerit querere salutem, sed non curando, exponit se periculo, ubi forte ætus de genere suo non est peccatum mortale, tamen peccabit mortaliter se periculo exponendo.) Et in 4. dist. 17. quæst. univ. dicit: (Ubi via est facilior, id est magis in potestate hominis, & certior ad gratiam recuperandam, tenetur quilibet ad illam viam, ita quod, omnia illa, non attentet aliam difficiliorem, & incertiorē, & quia tunc se exponeret periculo salutis suæ, & videtur esse contemptor propriæ salutis.)

208 Hactenus verba Scoti. Et hæc rationem periculi considerant Sacri Canones in præcepto de electione partitutoris, ut patet ex verbis dicti cap. Significasti, il 2. de homi. pro eo, quod in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timeatur. Et in c. Ingressum, de sent. excom. ibi: De contra iudicium conscientie committent offensam,

209 Jam, & in Clem. Exivi, §. Item præter ea, de verb. significasti, in his, que anime salutem respiciunt, ad evitanda graves remioris conscientie pars tutior est retinenda. Et hæc est ratio cur non liceat operari cum conscientia dubia secundum communem opinionem, de qua supra n. 182. At contra ius divinum, & ubi agitur de materia peccati, certum est, nullam possessionem, imò nullam præscriptionem aut consuetudinem suffragari posse, c. In ubi DD. de consuetudine. Et propterea secundum S. Thomam quodlib. 8. art. 13. qui possidet plures præbendas, & propter contrarietatem opinionum in dubitationem adducitur, non potest, manente tali dubitatione se in ea possessione conservare, quia periculo se committit, & sic procul dubio peccato, ut pote magis amans beneficium temporale, quam propriam salutem. Ergo perperam allegatur possessio ad vitandum præceptum Sacrorum Canonum de tutiori parte in dubio eligenda. Neque enim interdictum c. Si possidet, dari potest in materia nutritiva peccati, & contra ius divinum Menoch, de retinend. qu. 24. n. 156.

210 Nec quando ius restitit. Seraphin. decis. 1463. num. 2.

Vides ergo quàm multa sequantur ineptie, & absurditates ex tua assertionē, quod homo in foro conscientie sit manutentendus in possessione suæ libertatis contra Deum, & legem, adeo ut valde mirandum sit, quod nonnulli Confessores in foro Sacramentali talem theoreticam in praxi servare, & docere non vereantur in perniciem animarum. Et nihilominus etiam concederemus in dubio iudicandum esse pro possessore, non solum in materia iulitæ, & in foro iudiciali, sed etiam in materia aliarum virtutum, & in foro conscientie quod est omnino saluum: tamen observandum est in foro interno, & in materia aliarum virtutum possessionem non stare pro libertate humana, sed pro Deo, & lege: quandoquidem in ipso instanti, in quo homo incipit habere usum rationis, & esse doli capax, reperitur ligatus nexu obligationis servandi præcepta divinæ legis, & contra eam non peccandi, ut legitur, & notatur in c. 1. de Delict. pueror. & consequenter non exponendi se peccati periculo. Lex autem præcedit peccatum, quia ut dicitur 2. ad Romanos 8. sine lege peccatum mortuum erat. Ergo possessio semper est pro Deo, & lege, non autem pro libertate hominis; ac proinde nepe allegatur, ex parte hominis, quod potior sit conditio possidentis, quia possessio stat semper pro obligatione abstinendi ab actu, de quo dubium est an sit licitus, vel illicitus ut optime deducit Candidus Philalethus in præleg. tract. de opinionum praxi, quæst. 7. ver. Dico quinto, pag. 148. & vers. Dices in materia Iustitiae, pag. 149. & vers. Minor probatur, pag. 151. Exemplificat in eo, qui emittit votum, & dubius est an illud adimpleverit nec ne: possessio enim stat pro præcepto, & non pro libertate, cum præcesserit obligatio. Et quamvis contrarium putet in eo, qui dubius est an votum emisit, quia tunc secundum eum possessio stat pro libertate, & non pro præcepto, tamen hoc latere non potest: ponamus enim te vera hominem emisisse votum, sed postea non bene recordari, & dubicare an illud emisisset nec ne, sane si dicat

homo ego profusus sum dubius an votum emissem, & in hoc dubio nolo me spoliare possessione meæ libertatis, cum nulla lex me constrinxerit ad votandum, c. Integritas, 32. qu. 1. Quia Dominus exigit oblatum, sed non exigit offerendum, c. Non prius, in fin. 27. qu. 1. Contra Deus dicit, si tu es dubius, ego certus sum te vovisse, & ideo nulla est possessio ex parte tua: Sequitur ergo in tuo dubio partem tutiorem, & reddere Altissimo votum, ut in psalmo 49. 14. & in cap. virtus de voto. Quod si adhuc instat homo, & dicat, forte ego non novi, & Deus scit me non vovisse, & ideo volo pergere in possessione libertatis meæ. Contra est, quia forte tu vovisti, & Deus scit te vovisse, & sic incerta est tua possessio; quia si vovisti, possessio stat pro Deo, & præcepto, secundum illud psal. 75. 12. Fortis & reddite. Si non vovisti possessio stat pro tua libertate: tu dubius es quid egeris, & incertus es ita ne sit, vel non; quomodo ergo potes perseverare in possessione si dubitas te possidere? cum & possessionem amittat qui suspicatur te posse repelli, l. 3. §. Si qui nunciet. & ibi gloss. in verb. amittit. & l. Si id quod, in princ. & §. In, ff. de acquir. possess. l. 1. §. si vovimus, ff. de vi, & vi armata. Quare si tu facis actum, de quo dubitas an sit contra votum nec ne, utique exponis te periculo mortalis peccati; & ideo mortaliter peccas, etiam si actus ex suo genere non sit malus, secundum D. Thomam, & Scotum proximè citatos, nec tibi suffragari potest præsentia possessio libertatis, cum incerta sit, & dubium non tollat. Quod tamen ex abundantia dictum sit, quia te vera ineptissima est hæc contemptio de potioritate possessionis inter Deum, & hominem, & ideo nihil obstat regulæ Sacrorum Canonum de optione partis tutioris.

212 Obijciunt secundò, quod prædicta regula de tutiori parte in dubio eligenda procedat tantum in dubio facti, in quibus terminis loquitur, c. Ad aduentionem, c. Significasti, il 2. & c. penult. de homic. non autem in dubio juris. Quod tenent Suarez tom. 5. de consecr. dist. 40. sect. 5. & Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 10. n. 37. Ceterum nullam rationem diversitatis assignant, & in contrarium est textus in c. Illud, de Cler. excom. ministran. ubi in dubio juris, an sententia excommunicationis lata à Delegato non præmissa monitione, & ante intimationem ligitur nec ne, deciditur tutiorem partem esse eligendam. Nec refert, quod ille textus procedat in dubio juris personæ, id est cum ius est quidem certum in se ipso, sed quis putat illud esse dubium, & habet conscientiam erroneam, ut videtur sentire ibi gloss. in fin. non autem in dubio juris absoluto, ut distinguit Suarez il. qu. 5. vers. Vltimus advertere oportet, & Sanchez ibi supra. Siquidem neque inter hos duos casus assignari potest ulla sufficiens ratio differentie: nam cum ius est absolute dubium, aut quis credit illud esse certum, aut credit esse dubium: si credit esse certum tunc res est extra terminos prædictis controversiæ, quia si non veratur in dubio, & ideo potest sequi opinionem minus tutam, etiam si illa sit falsa, quia excusatur propter ignorantiam juris obcuri, & intricati, secundum Innocentium in 1. Per tuas, il 2. de Simon. aut credit

credit illud esse jus dubium sicuti est. & tunc dubium juris absolutum concurrit cum dubio persona, cum quo operari non licet absque peccato, ut fatetur idem Suarez, & Sanchez. Imo etiam ius iuris certum, & clarum, & quis operetur secundum illud: tamen si opinetur esse dubium, peccat propter conscientiam erroneam, & scrupulosam, ut est textus secundum verum, & committitur in intellectum in d. c. Per tunc, ex quo Butr. colligit in 3. not. peccare agentem contra conscientiam scrupulosam etiam erroneitate juris. Ergo multo magis peccat si non solum conscientia, sed etiam ius ipsum sit dubium, quia in primo casu agit contra conscientiam, quae dubia est, sed non contra legem, quae in se est clara. At in 2. cum dubium surgat ex utroque capite, agit non solum contra conscientiam, sed etiam contra legem, ut declarat S. Thom. quodlib. 3. q. 12. art. 27. & quodlib. 8. art. 13. Quamobrem Petrus de Lorca in 1. 2. disp. 38. membr. 2. dicit hanc doctrinam de opinione partis tutioris esse universalem tam in dubiis juris, quam in dubiis facti, vel personae propter identitatis rationem periculi vitandi, & esse unanimitatem omnium sententiam, quam tradit S. Thom. d. quodlib. 8. art. 13. Adrian. quodlib. 2. Covar. in Clem. Si furiosus, in princ. n. 3. & omnes Summularum in ver. Dubium. Major. de irreg. lib. 5. c. 5. n. vers. 2. limitatur. Paulus Burgos. eod. tract. par. 1. q. 3. n. 10. & tunc Valquez in 1. 2. q. 19. art. 6. disp. 6. n. 9. & 13. & disp. 6. c. 1. per totum. Praeterea etiam in dubio juris absoluti tutiorem partem esse eligendam probant quatuor textus ad litteram. Primus est in Clem. Exivi. §. Item praeterea de verb. signif. ubi in quaest. meri juris, an Fratres Minores teneantur sub praepo mortalis peccati ad ea observanda, quae in regula verbo imperativi modi negativè vel affirmativè appositio inferuntur, Pontifex utitur eadem regula ibi: (Nos itaque attendentes, quod in his, quae animae salutem respiciunt, ad vitandos graves remorsus conscientiae, pars securior est tenenda.) Secundus est in c. Veniens de presbyter, non baptiz. ubi similiter in dubio juris absoluti, an ordinatus ante baptismum receperit characterem; Innoc. III. respondit: (In hoc dubitabili casu quod tutius est sequentes, mandamus quatenus ipsum per singulos ordines usque ad Sacerdotium promoveri procuret. Tertius in c. Cum desideres, vers. secunda quaestione, de sent. excom. ubi consultus Pontifex de dubio juris meri, an communicare liceat cum eo, quem fama vulgarat percussisse clericum, respondit in tutiorem partem ab eius participatione abstinendum esse. Quartus est in c. fin. 13. disp. ibi: (In iis, quae dubia fuerint, aut obscura, id noverimus sequendum.) Et propterea in dubio juris debere quem securiorem partem eligere, & reputare se excommunicatum, tenet gl. l. fin. in cap. Consulti de reg. quae quavis de dubio generaliter loquatur, tamen proprie intelligenda est de dubio juris, cum allegat iura, quae de dubio juris loquuntur, nempe d. c. illud. & c. Per tunc de sent. excom. Idem tenent Host. & Jo. Andr. in c. fin. ambo n. 3. de bigam. Butr. in d. c. illud in fin. Card. in Clem. 1. q. 15. n. 19. in fin. de Sepulcr. Soc. in d. c. Per tunc. n. 18. Sylvester, in ver. Absolutio, 3. n. 14. dubia. c. Rota de off. 1. n. 5. in 2.

213

214

fin. de bigam. in novis. De dubio juris videlicet, an liceat habere plures praebendas, similiter loquitur S. Thom. praedict. quodlib. 8. art. 13. & quodlib. 9. art. 15. prout etiam loquitur Scotus in 4. disp. 1. q. 6. cuius haec sunt verba: (Hic breviter potest dici, quod cum certum sit farinam tritici purgatam secundum communem purgationem esse materiam convenientem ad faciendum panem consecrabilem, & dubium sit an amyllum sit huiusmodi materia, & pars negativa multis sit probabilior: non sine peccato quis se exponit tali dubio, maxime ille, qui praeparat hostias consecrandas.) Et disp. 3. q. 2. ubi sic dicitur: (Et universaler in omnibus dubiis, quantum ad materiam, & formam sunt tres maxime. Prima est ista, si possibilitas ad se, tutissima via est eligenda. Secunda, si non ad se, tutissima, viz tutissimæ proxima est eligenda. Tertia est ista, Cessante impossibilitate, cautè est suspendendum, quod impossibilitas prohibebat.) Haec Scotus. Et pondera illa verba universaler in omnibus dubiis, quae procul dubio includunt etiam dubium juris, & non restringuntur ad materiam, & formam Baptismi de quo Scotus loquitur. Et ita hunc locum intellexit Tartareus hanc quaestionem exponens in §. si quis quaerat à Scoto. Quo loco omittendum non est distinctionem inter dubium juris, facti, & personae ad alios effectus admitti etiam à Jurisperitis, ut notatur in c. ult. in glo. in ver. Ambigua 33. disp. & per Card. Mantica de tact. & amb. conven. l. b. 1. tit. 1. §. n. 16. sed tamen dubium personae apud eos non dicitur cum persona dubitatur, sed cum persona dubitatur, iuxta textum in cap. Quodam. 5. q. 1.

215 Obijciunt tertio, quod regula de electione partis tutioris procedat in dubio juris practico, non autem speculativo, ita ut speculativè, & in abstracto si quis dubitet an contractus aliquis sit licitus, nec ne, libere amplecti possit opinionem minus tutam, si postea velit hic & nunc eundem contractum celebrare, tunc omnino teneatur sequi partem tutiorem: & e converso, si practice sit certus, licite possit illum celebrare. Ita Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 10. n. 2. & de matrim. lib. 2. disp. 41. n. 6. Laym. in Theologia moralis lib. 1. tract. 1. c. 5. §. 2. n. 2. Becanus in 1. tract. 1. c. 4. q. 9. n. 4. & consentit Suarez de cens. disp. 40. sect. 6. n. 8. Sed profecto secundum hanc doctrinam licitum est aliud sentire, & aliud operari, & potest Magister in scholis speculative docere opiniones illas, quas nec ipse, nec audientes in practica sequi possunt absque peccato, quod valde absurdum est, & contra text. in c. Error. c. Quod enim, & c. Constat, 83. disp. Item si ponitur haec doctrina ex diversis principijs posse aliquem esse certum practice, licet speculative sit dubius, quod est impossibile, cum intellectus practicus nihil aliud sit, quam extensus intellectus speculativi, nec differat ab eo nisi respectu finis, secundum S. Thom. in 1. p. q. 79. art. 11. Unde hanc distinctionem late confutavimus supra n. 126. & praesertim n. 136. & n. 137. eamque reprobatur Corduba lib. 3. q. 5. & ineptam dicit, ac similiter resellit efficaciter Petrus de Lorca in 1. 2. de actib. hum. disp. 38. membr. 1.

216 Obijciunt quarto, quod eadem regula de tutiori

210

tiori opinione in dubio eligenda limitanda sit ad terminos c. Ad audientiam, & c. Significasti, si 2. & c. penult. de homic. ut procedat tantum in irregularitate, assentes ita Pontifices statuisse in odium homicidii, & propter speciale indecentiam, quam habet ad ministerium Sacrum. Ita Suarez d. disp. 40. sect. 6. num. 4. & 13. & Sanchez d. c. 10. nu. 48. & videtur sensisse Navar. in c. Si quis autem, de penit. disp. 7. num. 41. dum scripsit, tam in foro conscientiae, quam exteriori in dubiis tutiorem partem esse eligendam vi praepcepti in casibus a iure expressis: quasi sentiat extra illos non temper esse praepceptum, sed consilium, ut dixerat eam. 34. Verum haec obiectio facile diluitur. Primo, quia canones praecipunt, ut eligatur pars tutior in omni materia, ubi vertitur salutis periculum, ut in excommunicatione est textus in d. c. illud, de cler. excom. ministr. In matrimonio in c. Iuvenis, de sponsal. In Penitentia in c. Si quis postus, & in c. Si quis autem, de penit. disp. 7. In Sacramento Ordinis in c. Veniens, de Presbyter, non baptiz. In Baptismate in c. Parvuli, de consecr. dist. 4. & generaliter ubi agitur de praepcepto sub culpa mortali. In Clem. Exivi, §. Item praeterea, de verb. signif. & in alijs iuribus supplicata.

221 Unde & Sacra Congregatio Concilii alius consultata: An furiosus habens dilucida intervalla ad Subdiaconatus Ordinem promotus continere teneatur, respondit, Aut tempore ordinationis non agitabatur furore, duransque nempe dilucida intervallis, & teneri, aut agitabatur, & non teneri, nisi ante furorem habuisset animum lucis sciendi, aut non conlata sanæ, an infanz mandatis tunc esset: & item teneri. Deinde quia etiam praedicti Canones Ad audientiam, Significasti, & penult. de homic. loquuntur in materia irregularitatis, quia ita contingit casus: tamen non deducunt decisionem ex indecentia ministrandi in factis Ordinibus cum dubio irregularitatis, prout facere debuissent, si decisionem deduxissent ex natura Sacramentalium: sed fundantur in principio illo, & ratione universalium, quod ubi vertitur salutis periculum, in dubio pars tutior est eligenda. Unde extendendi sunt ad latitudinem ipsius rationis, quia quaecumque ratio legis, vel Canonis est amplior, vel generalior dicto, seu disposito, tunc ad amplitudinem rationis extenditur ipsa dispositio. Textus est in l. Regula, §. fin. & ibi Bart. & Bald. notant ff. De iuris, & facti ignor. & in l. Nomen debitorum, §. fin. ff. De lega. 3. cum concord. de quibus per Abb. in c. Sicut, num. 8. de testib. & Everardum in sua Centuria legali, in loco à ratione legis larga, &c. Praetertim quia cum hoc casu agatur de securitate animæ, lex etiam generalis dicitur favorabilis, & extendenda ex rationis identitate, ut in c. penult. qui filii sunt legit. adnotatur Host. in fin. Jo. Andr. nu. 5. Anton. de Butr. n. 9. Anchar. nu. 5. Abb. nu. 5. & seq. Praepo. num. 3. Bart. & DD. in Authent. Sacramenta puberum, c. Si adversus vendit. Et ita iura illa intelligunt Expositores, dum ex eis colligunt regulam generalem, quod in dubijs spectantibus ad salutem animæ, & ubi agitur de materia peccati pars tutior est eligenda, ut in d. c. Ad audientiam, de homic. Host. num. 3. in fin. & nu. 4. Butr. num. 2. Abb. eod. num. vers. Aut agitur in foro penitenti-

223

rentiali. Jo. de Anan. num. 1. vers. Aut agitur, Marian. Socin. nu. 4. 18. 19. & 20. & Felin. nu. 11. & in d. c. Significasti, n. 2. eod. tit. Idem Host. nu. 9. in fin. 10. & 15. & Marian. Socin. nu. 4. Et in verb. Dubium, Angel. num. 2. Sylvell. quest. 4. n. 7. Tabien. qu. 2. n. 3. & generaliter in omni dubio etiam extra materiam irregularitatis loquuntur S. Thom. & Scotus, quorum verba superius retulimus n. 207. & 208. & 216. Nec dissentit Navar. loco praedict. quia cum ratio illa de tutiori parte eligenda ad evitandum periculum peccati sit expressa in Canone, ubicumque viget illa ratio, casus dicitur à iure expressus, ut per Calder. conf. 147. in princ. alius nu. 6. Velite pendens.

225 Obijciunt denique quod si haec ratio periculi indistinctè esset attendenda, non liceret sequi opinionem etiam probabilioris, quando contraria est tutiori. Et tamen hoc licitum esse fatentur omnes tam Theologi, quam Jurisperiti. Et constat ex c. Placeat, in fin. de Convers. conjugat. & c. Nicana, 331. dist. cum multis similibus. Sed & haec obiectio facile diluitur, quia idcirco non tenemur sequi opinionem tutiorem quando opposita est tutiori, seu probabiliori, quia tunc nullo modo versamur in dubio, sed fluctuamus ad illud extremum, quod probabilius iudicamus, & sumus moraliter certi, nam & opinio vehemens pro certitudine habetur secundum gl. in l. Irrepudianda, in ver. Certus, ff. De acquirend. hered. Bald. in l. Si quis extraneum, §. Sciendum, ff. eod. & in l. Cùm in antiquioribus, in 3. quest. num. 6. c. De iur. delib. Anchar. conf. 354. Vili. diligenter, num. 4. vers. Et quod vehemens opinio. Facit textus in c. Veniens, in fin. ibi: Et haec praesumptio pro certitudine sit habenda, de Presbyter. non baptiz. & in c. Dixit Dominus, 32. quest. 1. & in c. Afferre, de praesumpt. cum multis similibus. Non igitur mirum si eo casu non sit locus dispositioni Sacrorum Canonum, qui non ardeant ad electionem securioris opinionis, nisi cùm res dubia est, ut patet ex dictis supra nu. 57. vel cum intellectus fluctuat inter utrumque extremum, ut dictum est nu. 118. At secus est cum quis iudicat aequè probabilem utramque opinionem, quia tunc cum sit dubius, ut abundè probatum est supra in prima Conclusionè à nu. 125. usque ad nu. 171. tenetur omnino sequi opinionem tutiorem. Ita Sylvester in ver. Opinio, num. 1. juncto, vers. Non obstat, paulo ante num. 2. & clariss in ver. Dubium, quest. 22. nu. 2. dicens: (Si datur casus quod opinio securior sit minus probabilis notabiliter, non est eligenda necessariò, quia iam cessat ratio dubij; si autem probabilitas hinc inde esset aequalis, tutior eligenda est necessariò quando ex electione alterius imminet periculum peccati mortalis.) Haec ille. Et sequitur Navar. in manual. c. 27. nu. 184. Hinc in quaestione illa, An circumstantia notabiliter aggravantes sint necessario in confessione aperienda, cùm res sit admodum controversa, eo quod partem affirmantem teneant Antiochodorus, Aletius, Marcellus, Cajetanus, Victoria, Sorus, Suarez, & alii multi: partem verò negantem sequantur S. Thom. S. Bonaventura, Scotus, Durandus, Paludanus, Gabriel, Adrianus, Turrecremata, S. Antonius, Sylvester, Covarruvias, & plerique alii: utique in hoc

hoc